

Kadernota 2025

Inhoudsopgave

Kadernota 2025	1
Inhoudsopgave	4
Inleiding	5
Strategische thema's	8
Financiële kaders	20
Uitgangspunten (meerjaren)begroting 2025-2028	28
Besluit tot vaststelling kadernota	33
Bijlagen	34

Inleiding

Voor u ligt de Kadernota 2025, het eerste document uit de begrotingscyclus 2025. Deze Kadernota is de derde in deze raadsperiode en is qua opzet vergelijkbaar met de Kadernota van vorig jaar. De behandeling van de Kadernota op is 3 momenten gepland, namelijk op 3 juni (beeldvormend), 20 juni (oordeelsvormend) en 27 juni aanstaande (besluitvormend).

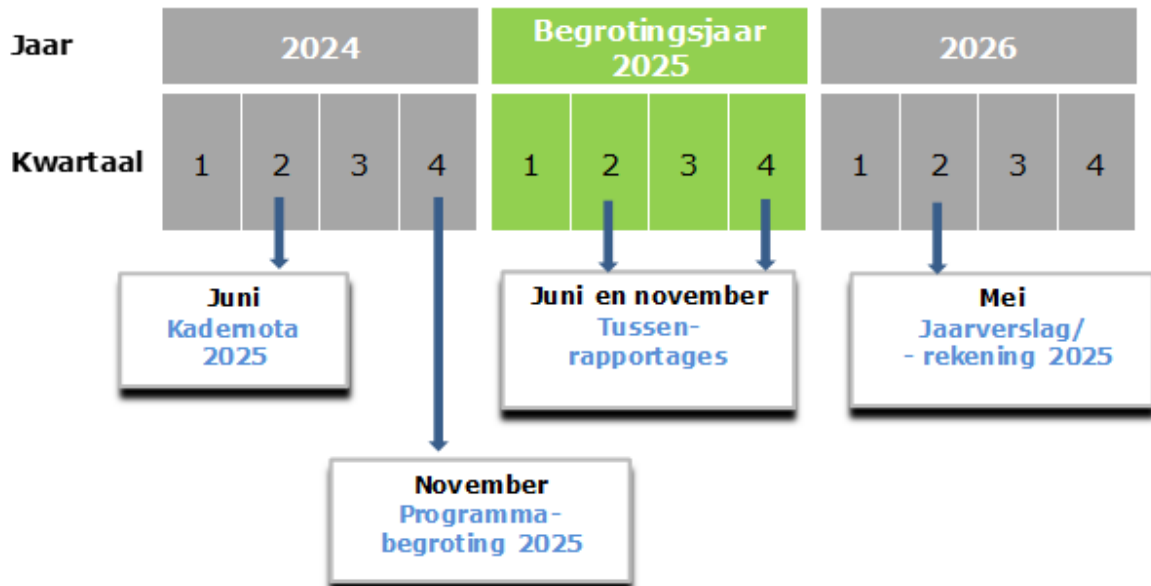
Doel Kadernota 2025

De Kadernota 2025–2028 heeft als doel u te informeren over de beleidsmatige en financiële ontwikkelingen en de kaders vast te leggen waarbinnen de begroting wordt opgesteld. We schetsen het financieel perspectief voor de jaren 2025 - 2028.

Op basis van deze informatie wordt een financieel beeld gepresenteerd, waarbij u in staat wordt gesteld aan de voorkant te sturen en kaders mee te geven aan het college voor de op te stellen Programmabegroting 2025-2028. In deze Kadernota zijn ook de financiële grondslagen voor de aanstaande begroting opgenomen.

Besluitvorming zal uiteindelijk bij het vaststellen van de Programmabegroting 2025-2028 zijn beslag krijgen.

P & C – cyclus 2025

Samenvatting

De gemeente stelt elk voorjaar een kadernota op met de belangrijkste uitgangspunten, ofwel kaders, die nodig zijn om in het najaar een programmabegroting te kunnen vaststellen. De gemeenteraad stelt de Kadernota 2025 vast en daardoor wordt duidelijk hoeveel geld er beschikbaar is en hoe er wordt omgegaan met financiële onzekerheden en de beleidsvoornemens. De programmabegroting 2025 is de tweede programmabegroting, waarin het Raadsakkoord "Samenwerken voor de inwoners van Montferland" is verwerkt. In het raadsakkoord zijn op hoofdlijnen de afspraken vastgelegd waarbinnen dit college, samen met de gemeenteraad, ambtelijke organisatie en de samenleving, wil werken.

Wij hebben in deze kadernota de financiële uitwerking van het raadsakkoord, die in de programmabegroting 2024 voor het eerst is opgenomen geactualiseerd.

In 2025 willen we inzetten op investeringen in personeel om krapte op de arbeidsmarkt tegen te gaan en de ondersteunende diensten evenredig mee te laten groeien met de organisatorische groei. Wij investeren in verkeersveiligheid, zoals de herinrichting van de hoofdstraat Kilder. Ook starten we met het uitvoeringsplan 's-Heerenberg-Oost. In deze kadernota houden we verder rekening met de herijking van het minimale loon, de motie 'kansen voor kinderen' en de regionale deal. Wij innoveren door te starten met het toepassen van Artificial Intelligence (AI) in onze werkprocessen. Ook investeren we samen met de Achterhoekse gemeenten in Datalab GO om

datagedreven werken onderdeel te laten worden van beleidsvorming, uitvoering en dienstverlening.

Wij constateren dat de noodzakelijke uitgaven van ons bestaande beleid blijven stijgen. Ook de komende jaren zullen middelen nodig zijn voor wettelijke vereisten en noodzakelijke overheidstaken als Jeugd en Wmo, personeel, onderhoud van wegen, civiele constructies, huisvesting onderwijs, gemeenschappelijke regelingen etc.. We zitten momenteel in een cyclus waarin de structurele uitgaven meer stijgen dan inkomsten. Op 11 april 2024 is door de raad de motie 'schat de gemeente op waarde' raadsbreed aangenomen. In de motie komt de problematiek, waar de gemeenten financieel mee worden geconfronteerd naar voren en wordt opgeroepen om de taken en middelen in balans te brengen.

De maatschappelijke context is de afgelopen jaren steeds complexer geworden en wordt gekenmerkt door financiële onzekerheden. Dat maakt het lastiger om structureel beleid voor de lange termijn te maken. Er vinden al geruime tijd discussies met het Rijk plaats over de omvang van het gemeentefonds op meerdere gebieden.

Onze meerjarenexploitatie staat dan ook onder druk. De (meerjarige) problematiek is nog niet zo groot als voor veel andere gemeenten, die aanzienlijke negatieve(re) meerjarige begrotingssaldi hebben. Dit komt waarschijnlijk doordat wij de afgelopen 10 jaar hebben gekeken naar onze kerntaken en meerdere bezuinigingsoperaties hebben doorgevoerd. Ook nu blijven we bij de kadernota scherp aan de wind zeilen en kritisch op wat noodzakelijk is en wat we kunnen betalen. Wij kunnen hierdoor onze exploitatie zonder fundamentele ombuigingen nog 'sluitend krijgen'. Onze begroting is echter nog niet zo 'wendbaar en weerbaar' als wij zouden willen. De marges zijn klein en een structurele tegenvaller van een miljoen leidt tot structureel tot rode cijfers. Om tot een sluitende begroting te komen benutten we dan ook onze opgespaarde 'overschotten' van de afgelopen jaarrekeningen, die in de algemene reserve en bestemmingsreserves zijn gestort.

Alle ontwikkelingen leiden tot de saldi uit onderstaand overzicht.

Begrotingssaldi Kadernota 2025 - 2028

	2025	2026	2027	2028
Saldo begroting 2024-2027	3.572	-1.065	-1.217	-1.235
(Autonoom) Bestaand beleid	-3.507	-2.520	-378	451
Actualisatie Raadsakkoord	135	452	402	402
Reeds bekende gevolgen meicirculaire n.a.v. Voorjaarsnota	-574	2.197	2.124	2.096
Structurele inzet Algemene Reserve	500	500	500	500
Saldo kadernota 2025 - 2028	126	-436	1.431	2.214
Nieuw beleid kadernota 2025 - 2028	-758	-791	-852	-852
Saldo kadernota 2025 - 2028 incl nieuw beleid	-632	-1.227	579	1.362
Incidentele baten en lasten	775	560	-643	-845
Structurele saldo kadernota 2025 - 2028	143	-667	-64	517

De reguliere saldi van de Kadernota geven een negatief beeld weer over de jaarschijven 2025 en 2026. In 2027 en 2028 zijn deze saldi positief.

Op grond van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) moet ons begrotingssaldo structureel sluitend zijn, dus met uitsluiting van de incidentele baten en lasten. Structureel zijn de saldi in de jaarschijven 2025 en 2028 positief.

Door het verwerken van de reeds bekende gevolgen uit de Voorjaarsnota van het Rijk zijn naar verwachting de grootste effecten van de meicirculaire al in deze kadernota meegenomen.

Ontwikkelingen na vaststelling van de begroting 2024

Om "de toekomst richting te kunnen geven" is kennis van het verleden vereist. Wat is er in de tussentijd, na vaststelling van de begroting 2024, onder andere gebeurd?

Afspraken met Rijk over stabielere en beheersbare financiering

Het Rijk heeft met provincies en gemeenten afspraken gemaakt over hun financiën. Centraal daarbij stond de balans tussen taken en middelen. Een stabiele en beter beheersbare financiering moet daar aan bijdragen.

In april 2024 is afgesproken dat vanaf 2026 de oloploop van de opschalingskorting definitief wordt geschrapt. Daardoor krijgen gemeenten € 675 miljoen extra. Verder is besloten om de nieuwe financieringssysteematiek (bbp-systematiek) al vanaf dit jaar in te voeren, zodat de financiering stabielere wordt. Deze overgang heeft, met uitzondering van het jaar 2025, geen financiële gevolgen voor gemeenten en provincies.

Om in de toekomst verantwoordingslasten te beperken en bestedingsvrijheid te bevorderen wordt, naast de lopende inspanningen om de financiële verhoudingswet aan te passen, een plan uitgewerkt om te komen tot een vermindering van het aantal (nieuwe) specifieke uitkeringen. Ook is gesproken over een gedeelde verantwoordelijkheid om aan de balans tussen ambities, taken, middelen en uitvoeringskracht te werken.

Begrotingsadvies VNG

Tijdens de Algemene Ledenvergadering 2023 van de VNG is de resolutie 'Naar een rechtvaardig, duurzaam en solide meerjarig financieel perspectief' aangenomen. Aansluitend heeft de VNG - voor het eerst in haar bestaan - een begrotingsadvies uitgebracht voor uw meerjarenbegroting 2024-2027. De kern van dat advies was om voor de jaren 2024 en 2025 een sluitende begroting te presenteren, maar voor de jaren daarna de tekorten zichtbaar te maken.

De VNG heeft op 1 maart 2024 een begrotingsadvies uitgebracht voor de programmabegroting 2025-2028. Hierin wordt de financiële situatie voor gemeenten omschreven als 'prepare for the worst, hope for the best'. Aangegeven wordt dat het verstandig om na te denken over maatregelen. Tegelijkertijd willen de VNG voorkomen dat gemeenten te vroeg onnodige en onomkeerbare ombuigingen in gang zetten. Aangezien wij in ons meerjarenperspectief de korting van het rijk mede door eerdere bezuinigingsoperaties hebben kunnen opvangen hebben wij geen maatregelen voor ombuigingen voorbereid. Wij zien wel dat als de huidige stijging van het bestaand en autonoom beleid en dan met name de zorgkosten zich verder doorzet wij dit de komende jaren niet meer kunnen opvangen. De nieuwe aanbesteding zal dit moeten uitwijzen. Verder verwachten wij komend jaar raadsvoorstellen voor onderhoud van wegen, groen en onderwijshuisvesting dat bij de volgende kadernota zijn beslag zal moeten krijgen.

Actualisatie Raadsakkoord

Het Raadsakkoord heeft geleid tot een College Uitvoeringsprogramma, dat financieel is vertaald in de programmabegroting 2024. Voor deze Kadernota is bekeken of de destijds aangegeven activiteiten en bijbehorende bedragen nog actueel zijn. Ook is bekeken of deze betaald kunnen worden uit andere (bestaande of rijks) middelen. Dit heeft gezorgd voor een aantal bijstellingen die financieel zijn vertaald in deze Kadernota. Het bijgestelde overzicht is toegevoegd in bijlage 6.1.

Investeren in personeel

Er is veel dynamiek op de arbeidsmarkt en in specifieke beroepen is er sprake van krapte. Door nu te investeren in nieuw talent en het huidige ambtelijke apparaat, waarvan overigens 30% binnen 10 jaar met pensioen gaat, kunnen we de continuïteit van onze dienstverlening waarborgen en slagvaardig blijven. Ook hebben wij te maken met versnelde technologische ontwikkelingen. De benodigde investeringen zijn niet alleen van essentieel belang voor de groei, innovatie en efficiëntie van onze organisatie op lange termijn, maar zijn ook strategisch noodzakelijk gezien de verwachte uitdagingen op de arbeidsmarkt.

Overige ontwikkelingen

Ontwikkelingen binnen de programma's (autonome en wettelijke ontwikkelingen) worden toegelicht in paragraaf 2.3 Autonome ontwikkelingen.

Een overzicht van de voorstellen nieuw beleid 2024 is te vinden in paragraaf 2.2 Nieuw beleid 2024.

Leeswijzer

De Kadernota is als volgt opgebouwd:

- In hoofdstuk 2 komen de strategische thema's aan bod. Hier rapporteren wij over het nieuw beleid en de overige ontwikkelingen binnen de programma's. Naast de genoemde onderwerpen komen aanvullend de grondexploitatie en de woonlasten aan bod. Binnen al deze onderwerpen kunt u als raad nog diverse keuzes maken;
- In hoofdstuk 3 is het financiële meerjarenperspectief opgenomen. Deze is gesplitst in exploitatie en vermogen. Ook wordt u een scenario voorgelegd ter besluitvorming;
- In hoofdstuk 4 zijn de financiële grondslagen en uitgangspunten voor de begroting 2025 opgenomen;
- In hoofdstuk 5 het besluit tot vaststelling.

Strategische thema's

De Kadernota bevat jaarlijks een actualisatie van het bestaand beleid en de voorstellen voor het nieuw beleid. Deze Kadernota 2025 – 2028 zal tevens moeten leiden tot een richtinggevende politiek bestuurlijke discussie. Daarom laten we een actualisatie zien van de volgende thema's:

- Kwaliteitsverbetering presentatie programma's in de Planning & Control stukken (2.1)
- Nieuw beleid 2024 (2.2)
- Autonome en wettelijke ontwikkelingen (2.3)
- Bouwgrondexploitaties (2.4)

Kwaliteitsverbetering presentatie programma's in de Planning & Control stukken

Kwaliteitsverbetering presentatie programma's in de Planning & Control stukken

In 2023 is in samenspraak met de Auditcommissie gestart met initiatieven die hebben geleid tot een kwaliteitsverbetering van de inhoud van de programma's 1 tot en met 8 in de Programmabegroting (en -rekening).

Het uiteindelijke doel was en is een meer compacter en leesbaarder presentatie van de programma's, waarbij we de focus willen leggen op een beperkt aantal speerpunten (de "1e W-vragen"), in plaats van een rapportage over alle, gemeente brede, activiteiten.

De volgende stap in deze verbeterslag is een herformulering van de programma-indeling, dus een heroverweging van de 8 programma's zoals wij die nu kennen.

In het 1e kwartaal 2024 hebben we een voorstel hiertoe besproken met de Auditcommissie.

De wetgeving, uitgewerkt in onze financiële verordening 2023, schrijft voor dat de gemeenteraad de indeling van de programma's (en eventuele subprogramma's) bepaalt. Bij de besluit-punten hebben wij dan ook een besluit opgenomen om ingaande de begroting 2025 de nieuwe programma-indeling te hanteren.

Het voorstel houdt in om te gaan werken met drie hoofdprogramma's zijnde:

1. Samenleving en bestuur
2. Ruimte
3. Sociaal

Aan deze hoofdprogramma's zijn subprogramma's gekoppeld, met daarbij de vorig jaar bepaalde doelen. De algemene dekkingsmiddelen, de kosten van overhead en de vennootschapsbelasting mogen wettelijk niet onder de programma's worden ondergebracht en dienen afzonderlijk te worden gepresenteerd. Hiervoor houden we dus de verplichte indeling aan. In bijlage 6.2 is de voorgestelde indeling van programma's en subprogramma's toegevoegd.

Nieuw beleid 2025 - 2028

Hieronder volgt het overzicht met de voornemens vanuit het college. De voornemens van het college zullen worden afgewogen bij het opstellen van de begroting 2025-2028.

In paragraaf 3.1 zal ingegaan worden op de financiële consequenties van het aangeboden nieuw beleid 2025-2028.

Voorstellen Nieuw beleid 2025		Bedragen x € 1.000			
Onderwerp	2025	2026	2027	2028	
1 Verkeersveiligheid (A)	€ 200	€ 100	€ -	€ -	
Verkeersveiligheid (B)	€	€ 85	€ 85	€ 85	
Verkeersveiligheid (C)	€	€ 154	€ 154	€ 154	
2 Datalab GO	€ 201	€ 161	€ 161	€ 161	
3 Formatie-uitbreiding Ruimtelijke Ontwikkeling & Economie	€ 176	€ 176	€ 176	€ 176	
4 Beleidskader huisvesting arbeidsmigranten	€ -58	€ -206	€ -280	€ -280	
5 Investeren in personeel	€ 1.000	€ 500	€ -	€ -	
6 Investeren in Kunstmatige Intelligentie	€ 100	€ 100	€ 100	€ -	
7 Uitvoering Motie Kansen voor Kinderen	€ 98	€ 98	€ -	€ -	
8 Regioprogramma 80 jaar vrijheid	€ 18	€ -	€ -	€ -	
9 Combi bouw school/MFA Loil	€ -	€ -	€ 135	€ 135	
10 Formatie-uitbreiding ondersteunende diensten	€ 421	€ 421	€ 421	€ 421	
11 Regiodeal	€ 91	€ 91	€ 91	€ 91	
Totalen	€ 2.247	€ 1.680	€ 1.043	€ 943	
Dekking vanuit Algemene Reserve	€ -1.489	€ -889	€ -191	€ -91	
Totalen na inzet reserves	€ 758	€ 791	€ 852	€ 852	

Hieronder volgt een korte toelichting op het nieuw beleid waar nodig.

Verkeersveiligheid

A. Actualisatie van het Integraal verkeers- en vervoersplan (IVVP) en uitvoeringsprogramma verkeersveiligheidsmaatregelen (vooruitlopend op Mobiliteitsvisie).

B. De kapitaallasten voor verkeersmaatregelen Hooglandseweg Braamt/Zeddam en Doetinchemseweg Wijnbergen (toezeggingen vorige portefeuillehouder) en verkeersmaatregelen in combinatie met groot onderhoud Singel/de Els.

C. Op de laatste regel staan de kapitaallasten voor de herinrichting van de Hoofdstraat in Kilder.

Datalab GO

Volledige deelname aan Datalab GO vanaf 2025 na de pilot 2023 en 2024. Alle Achterhoekse gemeenten (en Lochem) nemen volledig deel aan Datalab Gelderland Oost (GO). Geadviseerd wordt om als gemeente Montferland vanaf 2025 op dezelfde basis deel te nemen aan Datalab GO als de overige Achterhoekse gemeenten.

Datalab GO is bedoeld als een instrument waarmee bestuurders, managers en beleidsmedewerkers datagedreven werken onderdeel kunnen laten worden van beleidsvorming, -uitvoering en dienstverlening.

Formatie-uitbreiding Ruimtelijke Ontwikkeling & Economie

Dit betreft de uitbreiding van de formatie met 1 fte Verkeerskundige, 1 fte Projectleider RO sr en 1 fte Projectleider RO jr.

De ambities die voortkomen uit het raadsprogramma en door de raad vastgestelde (regionale) afspraken (de geplande woningbouw- en bedrijventerreinontwikkeling) dienen te worden uitgevoerd binnen steeds omvangrijker en complexer wordende regelgeving. Ook is Recreatie en Toerisme door de gemeenteraad als speerpunt benoemd, wat onder meer inhoudt dat dit jaar visies geschreven moeten worden voor het nieuwe beleid en de Nevelhorst. Tenslotte eisen de dorpsplannen de nodige aandacht op. In combinatie met recente ontwikkelingen vraagt dit om uitbreiding van de formatie van het Team Ruimtelijke Ontwikkeling & Economie.

Beleidskader huisvesting arbeidsmigranten

Vanuit het beleidskader voor huisvesting van arbeidsmigranten vergt personele inzet vanuit burgerzaken, vergunningen en BOA's. Daar tegenover staan inkomsten uit het gemeentefonds wanneer deze arbeidsmigranten worden ingeschreven. Ook verblijfsbelasting zorgt voor inkomsten.

Investeren in personeel

De huidige arbeidsmarktkrapte dwingt ons om steeds meer externe inhuur te gebruiken, wat kostbaar is. Door nu te investeren in nieuw talent en het huidige ambtelijke apparaat, waarvan

overigens 30% binnen 10 jaar met pensioen gaat, kunnen we de continuïteit van onze dienstverlening waarborgen en slagvaardig blijven. Naast de arbeidsmarktkrapte hebben wij ook te maken met versnelde technologische ontwikkelingen. Daarom is het nu meer dan ooit noodzakelijk om te investeren in ons personeel. Deze investeringen zijn niet alleen van essentieel belang voor de groei, innovatie en efficiëntie van onze organisatie op lange termijn, maar zijn ook strategisch noodzakelijk gezien de verwachte uitdagingen op de arbeidsmarkt.

Op dit moment wordt het instrument Strategische Personeelsbeleid ontwikkeld. Dit is een instrument dat als doel heeft het personeel zo inzetten dat de doelstellingen van onze organisatie/ons bestuur behaald worden op de meest efficiënte manier. Hierbij komen vragen aan de orde als: hebben we genoeg en kwalitatief personeel voor het werk, gaan functies verdwijnen (door bijv. technologische ontwikkelingen) of is bijvoorbeeld (om)scholing van het personeel gewenst/noodzakelijk. In het geval van bijvoorbeeld mismatching zal er afscheid genomen moeten worden. Over het geheel genomen zal het dus gericht zijn op de instroom, de doorstroom, het behoud en de uitstroom van personeel. Om snel aan de slag te kunnen zodra het strategisch personeelsbeleid wordt vastgesteld, is het zaak hier nu alvast geld voor te reserveren. Dit betreft € 500.000 voor de jaren 2025 en 2026 voor het aantrekken en bekostigen van talentvol personeel en € 500.000 voor het jaar 2025 voor de uitwerking van de acties voortkomende uit het strategisch personeelsbeleid. Wij zien de gewenste bedragen overigens als een investering en streven er dan ook naar om het percentage externe inhuur ten opzichte van regulier personeel in 2026 terug te brengen tot maximaal 12,5%.

Investeren in Kunstmatige Intelligentie (AI)

Investeren in nieuw talent, maar ook in AI-toepassingen stimuleert innovatie. Jonge medewerkers brengen frisse ideeën en moderne vaardigheden met zich mee, terwijl AI nieuwe mogelijkheden biedt voor efficiëntie en datagedreven besluitvorming. Bovendien biedt kunstmatige intelligentie mogelijkheden om processen te optimaliseren en de dienstverlening te verbeteren. AI brengt initieel kosten met zich mee, maar zal op de lange termijn naar verwachting kosten besparen. Om een stap te kunnen maken in de wereld van AI wordt een budget gevraagd van € 100.000.

Uitvoering Motie Kansen voor Kinderen

In de raadsvergadering van 10 november 2022 is de motie "Kansen voor kinderen" aangenomen. De raad stelt vast dat na een coronaperiode, waarin niet alle kinderen en jongeren alle kansen hebben gehad op een optimale ontwikkeling, de wens van de raad en van het kabinet is om te investeren in activiteiten die de kansen van kinderen vergroten.

Combi bouw school/MFA Loil

In de kern Loil is een dorpsplan ontwikkeld om een dorpsvoorziening te realiseren. Naast de beoogde plek van de dorpsvoorziening staat de basisschool. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor onderwijshuisvesting, dus bouw van scholen. Door de realisatie van de multifunctionele accommodatie (MFA) te combineren met nieuwbouw van de basisschool zijn financiële voordelen te behalen. Voor de nieuwbouw van de basisschool wordt uitgegaan van kapitaallasten van € 135.000 vanaf 2027.

Formatie-uitbreiding ondersteunende diensten

De organisatie is de afgelopen jaren flink gegroeid, waarbij de ondersteunende afdelingen niet mee zijn gegroeid. Daarom wordt nu uitbreiding van de formatie binnen de ondersteunende afdelingen gevraagd.

Regiodeal

In de Regiodeal werken Rijk en regio samen aan een betere woon- en leefomgeving voor bewoners en ondernemers om de brede welvaart te bevorderen. Wij kunnen hier projecten voor aanmelden en gaan ervan uit dat we zoveel mogelijk initiatieven uit ons bestaand beleid kunnen inbrengen. Wij begroten daarom met € 91.000 voor 4 jaar de helft van onze totale cofinancieringsbijdrage. De andere helft moet uit bestaande budgetten worden gefinancierd.

Autonome ontwikkelingen

Binnen de 8 programma's zijn op basis van bestaand beleid zowel autonome als wettelijke ontwikkelingen te noemen. Op programmaniveau en per programmaonderdeel zullen we ze hieronder toelichten.

1. Relatie inwoners en bestuur

De relatie van inwoners en het bestuur valt grotendeels onder de noemer 'participatie'. In februari 2022 is het Eindrapport Participatiekader vastgesteld. Hierin staan onze ambities als het gaat om overheids- en inwonersparticipatie. Kort gezegd wordt er ingezet op eerder, meer en betere participatie, zowel van inwoners bij projecten vanuit de gemeente, als van de gemeente bij initiatieven van inwoners.

Een groot gedeelte daarvan betreft een cultuuromslag, die de komende jaren aandacht zal blijven vragen. Door middel van cursussen en trainingen, maar vooral ook veel oefenen met participatie wordt hieraan gewerkt. Ook voor initiatiefnemers is deze nieuwe manier van denken van belang, en daarom gaan we als gemeente initiatiefnemers uitdagen en ondersteunen bij het doen van tijdige, goede participatie bij een project.

Naast deze cultuuromslag gaan we aan de slag met het makkelijker maken van contact met de gemeente, zowel bij lopende projecten en initiatieven als bij alledaagse zaken. We gaan bijvoorbeeld onderzoeken of we daarbij de Montferland app kunnen gebruiken, evenals de website. Daarnaast zullen zowel organisatie als inwoners ondersteund worden met bijvoorbeeld een toolbox, handleiding of informatiefolder. Regelmatige evaluatie zorgt ervoor dat we kunnen bijsturen om onze ambities te halen, en dat er ruimte is voor het benutten van voortschrijdend inzicht.

2. Ruimtelijke ontwikkeling

Omgevingswet

Op 1 januari 2024 is een nieuw wetgevingskader ingetreden: de Omgevingswet. De Omgevingswet staat voor een goed evenwicht tussen benutten en beschermen van de leefomgeving. De bedoeling is dat initiatiefnemers via 1 digitaal loket (Het Digitaal Stelsel Omgevingswet, oftewel DSO) aanvragen kunnen indienen. De termijn voor het verlenen van een vergunning wordt in veel gevallen verkort tot 8 weken. De wet is dus niet alleen een stelselwijziging, maar ook een digitaliseringsopgave en een organisatievraagstuk. Met name in de digitaliseringsopgave liggen op landelijk niveau nog uitdagingen, die moeten worden opgelost om de wet volledig te kunnen toepassen.

Op voorhand is moeilijk in te schatten welke kosten gepaard gaan met invoering van de wet en welke bijdragen vanuit het rijk nog ontvangen worden. Dit kan gaan om kosten voor inzet van extra personeel als om legesinkomsten (zie hierna). Als onderdeel van de nieuwe regelgeving wordt gewerkt aan een nieuwe Omgevingsvisie (voorheen Structuurvisie) voor Montferland. Deze visie wordt in belangrijke mate richtinggevend voor het uiteindelijk te vormen Omgevingsplan (voorheen bestemmingsplan). Indien uit invoering van de wet kosten voortvloeien die uitstijgen boven de bijdrage die vanuit het rijk wordt ontvangen, zal worden overwogen om hiervoor extra krediet aan te vragen. Het mogelijk financiële risico wordt opgenomen in de risicoparagraaf van jaarrekening en begroting.

Naast de Omgevingswet is ook de Wet kwaliteitsborging voor het bouwen op 1 januari 2024 ingegaan. De legesinkomsten omgevingsvergunningen zijn als gevolg hiervan al structureel afgeraamd. De Omgevingswet maakt het mogelijk om ruimtelijke meer vergunningsvrij te maken en de Wet Kwaliteitsborging bouwen (Wkb) kent een gefaseerde inwerkingtreding. Dit zal dus een negatief effect hebben op de legesinkomsten omgevingsvergunning bouwen. Hoe groot deze impact is, is moeilijk in te schatten, mede omdat nog niet duidelijk is wanneer de volgende fase van de Wkb in werking treedt, en omdat het een aantal jaren zal duren voordat een nieuw gemeentelijk omgevingsplan zal zijn vastgesteld. Daarbij komt nog dat de gemeentelijke legesinkomsten voor een groot deel afhankelijk zijn van grotere bouwprojecten (woningbouwprojecten en grote bedrijfspanden) en deze kunnen jaarlijks fors fluctueren. Het mogelijke financiële nadeel op de legesinkomsten wordt vermeld in de risicoparagraaf van de programmabegroting 2024 en de jaarrekening 2023.

Visie 's-Heerenberg-Oost

Op 3 februari 2022 stelde de raad, na een uitvoerig participatieproces, de Visie 's-Heerenberg-Oost vast. Bij vaststelling is het college opgedragen de visie uit te werken hetgeen voortvarend is opgepakt. In verschillende stadia is er een uitwerking gegeven aan de invulling van 4 pijlers (1. leefomgeving, 2. gedifferentieerd woningprogramma, 3. sociale aanpak en 4. herpositionering van de wijk). De visie is op dit moment uitgewerkt in meer specifieke stedenbouwkundige plannen en inrichtingsplannen voor herontwikkeling van de verschillende deelgebieden van het plangebied. De VVL-velden komen binnenkort in uitvoering en de plannen voor het Drieheuvelenpark en de Bongerd worden in de loop van 2024 concreet en vormen de opmaat naar besluitvorming en realisatie. Uw raad is hierover in maart 2024 bijgepraat. Ook zijn hier afspraken gemaakt over een voortgangsnotitie per kwartaal. Voor wat betreft de sociale aanpak wordt in samenwerking met het sociaal team, Welcom en Plavei via huisbezoeken de zorgvraag in kaart gebracht en opgepakt. Verder vormt het Trefpunt een vast baken in de wijk met haar activiteiten.

Met de ingeslagen weg richting de uitvoering van projecten, maar ook de inbedding van de sociale en duurzaamheidspijlers in de eigen organisatie, is ook de programma organisatie 's-Heerenberg-Oost hierop aangepast. Daarbij is er ook meer zicht ontstaan op de kosten die er voor de verdere uitrol van de projecten en de inbedding in de organisatie moeten gaan maken.

De financiële gevolgen voor de projecten zijn op hoofdlijn en passend bij de fase van het ontwerpproces in beeld gebracht. Indien mogelijk worden deze uitgewerkt in een grondexploitatie of krijgen een plek in een anterieure overeenkomst. De noodzakelijke voorbereidingskosten voor

de projecten en ook de kosten voor bijvoorbeeld de toekomstbestendige inbedding in de organisatie worden in een apart raadsvoorstel nog voor de zomer aangeboden. Hierin komt naast een verantwoording van de kosten tot op heden ook een voorstel voor de nog noodzakelijke middelen voor 2024 alsmede die voor 2025, zodat deze laatste in de begroting kunnen worden meegenomen.

Transformatie voormalige gemeentehuislocatie Didam

In mei 2016 is het Masterplan Didam vastgesteld door de gemeenteraad. Sindsdien wordt gewerkt aan de uitvoering van het plan. Het grootste deel van de werkzaamheden betreft de herinrichting van het openbaar gebied in het centrum van Didam. Er zit echter ook een omvangrijke transformatieopgave in het plan. Dit betreft de omzetting van een deel van de voormalige gemeentehuislocatie, inclusief de voormalige postkantoor- en bibliotheeklocatie alsmede de huidige Coöp-locatie, naar een locatie met twee bestaande complementaire supermarkten met 37 appartementen en een gezamenlijk parkeerterrein. Ten behoeve van deze ontwikkeling heeft de gemeente een koop- en samenwerkingsovereenkomst gesloten met ontwikkelaar Bruil/Groenstaete.

Tegen deze plannen heeft een derde, in Didam gevestigde, supermarkteigenaar (Didam Have) zowel een bestuursrechtelijke als een civielrechtelijke procedure aangespannen. De bestuursrechtelijke procedure is bij uitspraak van de Raad van State, die op 1 februari 2023 het vastgestelde bestemmingsplan goedkeurde, beëindigd.

In de civielrechtelijke procedure heeft het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden op 4 april 2023 vonnis gewezen. Daarbij is het beroep van Didam Have gehonoreerd. Dit vonnis gaf het college op diverse gronden aanleiding om daartegen in cassatieberoep te gaan bij de Hoge Raad. Advocaat Dirkzwager heeft namens gemeente Montferland beroep ingesteld. De uitspraak wordt najaar 2024 verwacht. De kosten van het resterende juridische traject zijn mede afhankelijk van de uitspraak van de Hoge Raad, alsmede van vervolgacties van de wederpartij en aldus momenteel nog ongewis.

Nota Grondbeleid

Het zogenaamde 'Didam-arrest' dat de Hoge raad eind 2021 uitsprak, heeft de nodige consequenties voor het gemeentelijk gronduitgiftebeleid. Daarnaast vragen ook de invoering van de Omgevingswet en enkele gedateerde onderdelen van het huidige grondbeleid om aanpassing van de Nota Grondbeleid. Binnen het beschikbare budget is vernieuwing van de Nota Grondbeleid tot stand gekomen. Vaststelling van de nieuwe Nota Grondbeleid is uitgesteld tot najaar 2024, als gevolg van het onderzoek van de Rekenkamer naar het grondbeleid van Montferland.

Natuur- en landschapsontwikkeling

Als autonome ontwikkelingen zijn te noemen de stikstofproblematiek, landbouwtransitie, duurzame energieopwekking en uitbreidingsplannen.

De stikstofproblematiek kan zowel positieve als negatieve gevolgen hebben voor biodiversiteit, natuur en landschap. De uitwerking van het beleid ligt bij de provincie. De expertise en mankracht ontbreekt bij de gemeente om dit, mocht dat nodig zijn, goed op te pakken. De landbouwtransitie is sterk verweven met de stikstofproblematiek. Wanneer de landbouwtransitie doorzet heeft dit gevolgen voor het landschap en de natuur. Het biedt wellicht mogelijkheden voor meer biodiversiteit.

Er zal meer duurzame energie opgewekt moeten worden, vooral met windmolens. Het landschap zal er daardoor anders uit komen te zien. Compensatie door aanleg landschapselementen en versterking biodiversiteit zijn mogelijkheden.

Klimaatadaptatie en Biodiversiteit

Op basis van het klimaatadaptatieplan en het biodiversiteitsplan is het streven om in 2050 de leefomgeving waterrobuust, klimaatbestendig en biodivers ingericht te hebben. Voor de openbare ruimte zijn we hiervoor zelf aan zet. We geven daar invulling aan door klimaatadaptatie en biodiversiteit integraal onderdeel te laten uitmaken van elke interventie in de openbare ruimte. Daarbij kun je denken aan reconstructie van wegen en wijken maar ook de realisatie van uitbreidingslocaties en de vervanging van groen. We doen dat voor klimaatadaptatie door de stresstesten leidend te laten zijn. Voor biodiversiteit doen we dat aan de hand van de vijf V's zoals genoemd in het biodiversiteitsplan. Door ontwikkelaars in de aanbesteding uit te dagen om gebouwen en hun directe omgeving natuurinclusief vorm te geven zijn deze voorbereid op weerextremen en dragen ze bij aan het versterken van de biodiversiteit.

Echter veruit het grootste deel van het bestaand stedelijk oppervlak is in eigendom van particulieren en bedrijven. Middels subsidies stimuleren we hen hun eigendom meer klimaatbestendig en biodivers in te richten. Verder ondersteunen we straat- en buurtinitiatieven binnen het concept van NK Tegelwippen. Dit doen we samen met het waterschap en Plavei binnen Weet van Water.

We willen de ambities uit het klimaatadaptatieplan en biodiversiteitsplan een zo breed mogelijke basis geven. Daarvoor doorlopen we in 2024 een proces met uw raad om te komen tot een scherpe formulering van doelen, doelgroepen en wijze en tempo waarop de doelstellingen te borgen.

Mobiliteit en verkeer

Door een onderbezetting op het taakveld verkeer is er de laatste jaren weinig aandacht geweest voor nieuwe ontwikkelingen en verkeersveiligheidsmaatregelen. De aanwezige capaciteit was nodig voor de dagelijkse kwesties, zoals klachten en meldingen, evenementen en ad hoc zaken.

Door de huidige inhuur van personeel en al deels vaste bezetting, is een inhaalslag gemaakt en wordt beleid opgesteld, worden verkeersveiligheidsmaatregelen voorbereid en kan daaraan in 2025 uitvoering worden gegeven.

Om uitvoering te kunnen geven aan het beleid en verkeersveiligheidsmaatregelen is extra budget en een investeringskrediet nodig. Het gaat daarmee om de volgende maatregelen in 2025.

Actualisatie huidige IVVP

Het huidige IVVP is in 2020 door de gemeenteraad vastgesteld met daarbij een uitvoeringsplan en budget. Voor de uitvoering van dat plan is inmiddels een Rijkssubsidie uitgekeerd van € 840.000 waarbij er sprake is van een cofinanciering. Dat betekent dat wij in de periode 2021–2026 datzelfde bedrag moeten bijdragen om de subsidiabele maatregelen uit te voeren. De ramingen dateren uit 2020 en zijn inmiddels niet meer voldoende voor de uitvoering van het plan. Om die reden vragen we in 2025 en 2026 € 100.000 extra toe te voegen aan het budget voor verkeersveiligheid om het volledige uitvoeringsplan van het IVVP te kunnen uitvoeren en daarmee te voorkomen dat een deel van de subsidie moet worden terugbetaald.

Enkele projecten zijn maatregelen aan de Weemstraat in Loil en maatregelen aan de Els en Singel in Didam.

Uitvoeringsprogramma verkeersveiligheidsmaatregelen

Wij zijn bezig met het opstellen van een mobiliteitsplan waarin de gemeenteraad een visie op het vlak van verkeer en vervoer vaststelt met daarbij een uitvoeringsplan. Deze worden eind 2024 ter vaststelling aan de raad aangeboden.

Om in 2025 direct maatregelen te kunnen uitvoeren die volgen uit de mobiliteitsvisie adviseren wij om in 2025 € 100.000 toe te voegen aan het budget verkeersveiligheid.

Maatregelen kunnen zijn het oplossen van knelpunten op het gebied van verkeersveiligheid, parkeerproblematiek etc..

Eerdere toezeggingen uitvoering maatregelen verkeersveiligheid

In 2022 is een informatieavond gehouden voor aanwonenden van de Hooglandseweg en Zeddamsesweg tussen Zeddamsesweg en Kilder en de Doetinchemseweg tussen Braamt en Wijnbergen. De aanleiding daarvoor waren klachten over de verkeersveiligheid op die wegen. Tijdens die avonden zijn er toezeggingen gedaan om te komen met een voorstel tot verbetering van de verkeersveiligheid. Die voorstellen liggen er nu.

Geadviseerd wordt voor maatregelen op die wegen in 2025 een bedrag van € 600.000, = toe te voegen aan het budget verkeersveiligheid.

Singel/de Els Didam uitvoering verkeersveiligheidsmaatregelen

De deklaag van de Singel/de Els in Didam moet dit jaar worden vervangen, uitstel is niet langer verantwoord omdat er dan echt gaten in de weg vallen.

In het uitvoeringsplan van het lopende IVVP staat dat de (fiets)veiligheid op die wegen moet worden verbeterd. Daar is echter geen budget aan toegekend, omdat nader onderzoek naar de toe te passen maatregelen nodig was.

Door de verkeersmaatregelen gelijktijdig uit te voeren met het geplande onderhoud wordt werk-met-werk gemaakt en op kosten bespaard.

Geadviseerd wordt om in 2025 € 400.000, = toe te voegen aan het budget verkeersveiligheid.

Herinrichting de Hoofdstraat Kilder

In december vorig jaar is de raad n.a.v. een motie met een raadsbrief geïnformeerd dat de Hoofdstraat in Kilder wordt heringericht in 2024/2025, zodat de verkeersveiligheid wordt verhoogd. Daarbij is door uw college aangegeven dat voor die herinrichting een aparte kredietaanvraag zou worden gedaan.

De kosten van de herinrichting worden geraamd op € 1.925.000. Dit is exclusief de riolering, waarvan op dit moment niet bekend is wat een vervangings- of onderhoudsmaatregel kost. Deze kosten worden gedekt uit het GWRP.

Geadviseerd wordt de investering voor de herinrichting op te nemen als nieuw beleid in de Kadernota 2025 en de kapitaalslasten te verwerken in de begroting 2025 en verder. De kapitaallasten zijn € 154.000 per jaar.

3. Beheer leefomgeving

Openbare Ruimte

Het areaal openbare ruimte neemt toe, waardoor reguliere onderhoudsbudgetten (op termijn) moeten worden verhoogd. De grootste toenames zijn de overdracht van de Drieheuvelenweg (N316) door de provincie aan de gemeente, Kerkwijk, Bloemenbuurt en Centrumplan Didam. Ook de realisatie van dorpsvisies en toekomstige woningbouwplannen zullen leiden tot uitbreiding areaal openbare ruimte.

In 2023 zijn wij gestart met inspecties om onder andere het beheerplan wegen 2022- 2025 te herijken. De redenen daarvoor zijn de recente grote prijsstijgingen van het asfalt (de grondstoffen daarin) en het beeld dat wij hebben van de huidige onderhoudstoestand van met name de asfaltverhardingen in relatie met wat er geraamd is voor het toekomstige onderhoud. Het lijkt erop dat de huidige toevoegingen aan de voorziening groot onderhoud wegen onvoldoende zijn. De verwachting is dat in het vierde kwartaal 2024 de financiële consequenties bekend zijn.

Duurzaamheid

Het jaar 2024 is het eerste volledige dienstjaar van het nieuwe afvalaanbiedstation in Zevenaar en het aangepaste aanbiedstation in 's-Heerenberg. De verwachting is dat deze voorzieningen ook in 2025 en de jaren daarna zullen bijdragen aan behoud van een hoog scheidingsniveau van huishoudelijke afvalstromen. Daarnaast is in 2024 gestart met het opstellen van een beleidsnotitie grondstoffenbeleid (beleid gescheiden inzameling huishoudelijk afval). Op basis van dit beleid zal worden bezien of en hoe het milieurendement van de gescheiden inzameling huishoudelijk afval verder kan worden verbeterd.

In 2020 is het ruimtelijk kader duurzame energie (grootschalige opwek) vastgesteld. Dit wordt jaarlijks geëvalueerd en, indien nodig of gewenst, aangepast. Dit kader is ook in 2025 en volgende jaren van belang voor het toetsen van initiatieven voor de grootschalige opwek van zon- en windenergie. In 2025 en volgende jaren zal in verschillende fases ook het beleid ten behoeve van de warmtetransitie (van het aardgas af) worden uitgewerkt, op basis van de in 2021 vastgestelde Transitievisie Warmte. Deze wordt in 2025 geactualiseerd. De benodigde budgetten voor het opstellen en uitvoeren van de wijkplannen (te beginnen met Didam-Noord en 's-Heerenberg-Oost) zullen primair worden gehaald uit door het rijk beschikbaar te stellen middelen om de warmtetransitie te kunnen realiseren. Hiervoor zal immers extra budget en extra personele capaciteit noodzakelijk zijn.

In 2025 zal, evenals in 2024, uitvoering worden gegeven aan de (jaarlijkse) Projectenagenda Montferland Energieneutraal. Belangrijke kaders hiervoor zijn de Regionale Energie Strategie (RES, 2021), het Akkoord van Groenlo 3.0 (2023) en het Uitvoeringskader Montferland Energieneutraal (2023).

In het kader van de gemeentelijke voorbeeldfunctie is de (verdere) verduurzaming van gemeentelijke panden een aandachtspunt. Dit wordt meegenomen in beleid en beheer met betrekking tot gemeentelijk vastgoed.

4. Economie & toerisme

Economie

Er wordt ingezet op het versterken van het ondernemersklimaat waarbij specifiek aandacht is voor de logistiek en het toerisme. Dit is als zodanig als visie vervat in de Economische beleidsnota van de gemeente. De strekking van deze visie zie je ook terug in de Liemers Economische visie, Structuurvisie DocksNLD en het Regionaal Programma Werklocatie (RPW). Concrete uitvoering van deze visie betreft bijvoorbeeld de beoogde uitbreiding van het bedrijventerrein in 's-Heerenberg met ondersteunende functies. Er wordt inmiddels gewerkt aan een herijking van de Economische beleidsnota.

Toerisme

Eind 2023 is het evaluatierapport van het huidige Recreatie & Toerisme (R&T) beleid vastgesteld door het college. De conclusies en aanbevelingen zijn overgenomen en de evaluatie is gedeeld met de gemeenteraad. Eind 2023 is de rekenkamer in opdracht van de gemeenteraad ook gestart met een onderzoek naar het R&T-beleid. Dit onderzoek wordt naar verwachting in mei afgerond.

Ondertussen wordt er gewerkt aan nieuw beleid, samen met de stakeholders uit het werkveld. Eén van de zaken waar aandacht aan wordt besteed, is het meer invulling geven aan het ruimtelijk ontwikkelingskader voor initiatieven in het buitengebied. Het huidige beleid geeft hier te weinig houvast voor.

Begin 2024 is het toeristische toekomstplan voor Zeddam aan de gemeenteraad aangeboden. Ook is eind 2023 in opdracht van de gemeenteraad gestart met een participatie-traject om tot een toekomstvisie voor de Nevelhorst te komen. Dit traject zal voor de zomer worden afgerond en tot bestuurlijke besluitvorming leiden in de tweede helft van 2024.

In het voorjaar is tevens gestart met een plan voor het historische hart van 's-Heerenberg, waarbij de toeristische en recreatieve elementen belangrijk zijn. In dit kader is de gemeente Montferland

ook lid geworden van de vereniging voor Nederlandse Vestingsteden.

De samenwerking met de Achterhoek en Liemers wordt voortgezet en geïntensiveerd. Beide regio's realiseren dit jaar een nieuwe visie voor de komende jaren en Montferland draagt hier actief aan bij.

Tot slot is de gemeente Montferland in 2023 mede initiatiefnemer van het grensoverstijgende 'Emoji' (Emmerich, Oude IJsselstreek en Montferland). Onder deze vlag worden toeristisch recreatief waardevolle initiatieven gerealiseerd, zoals de fietsvierdaagse en de vrijheidsloop op 4 mei.

5. Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl

De sportnota loopt tot eind 2023 in de reguliere uitvoering. Deze wordt in de loop van 2024 vernieuwd waarbij sport en gezondheid worden gecombineerd. Het wordt met ingang van 2025 de Beweging- en gezondheidsnota. Dit aangezien bewegen voor veel inwoners een veel positievere klank heeft dan (de plicht van) het sporten. In de nieuwe nota blijft er veel aandacht voor de gezonde leefstijl van zowel jongeren als oudere inwoners. Zeker na een periode van corona en stijgende lasten willen we inwoners zo actief als mogelijk houden. Procentueel veel inwoners in Montferland hebben overgewicht, wat van invloed is op de gezondheid. Daarnaast willen we de zichtbaarheid van de diverse sporten vergroten. Het lid zijn van een (sport)vereniging is van belang voor het versterken van sociale verbanden. Uit onderzoek blijkt ook dat inwoners die actief zijn (een netwerk hebben) minder beroep doen op (jeugd)hulp of zorgvragen hebben.

Binnen de regio Achterhoek werkt Montferland actief samen op de ontwikkelingen vanuit het GALA (Gezond en Actief Leven Akkoord) en IZA (Integraal Zorgakkoord). Het GALA heeft als doel: gezondere inwoners in 2040. Met buurtbewoners die waardig en gezonder ouder worden, langer zelfstandig wonen én 'de gezondste generatie jeugd' die kansrijk opgroeit en floreert in een leefomgeving met een sterke sociale basis. Met dit akkoord ontwikkelen gemeenten en partners een samenhangende lokale en regionale aanpak voor gezondheid, sport en bewegen en/in een sterke sociale basis. Niet van bovenaf, maar vanuit de behoefte van bewoners en buurten. Het IZA heeft als doel om de zorg voor de toekomst goed, toegankelijk en betaalbaar te houden. Hiervoor zijn tussen het Ministerie van VWS en een groot aantal zorgpartijen afspraken gemaakt. Regionaal en lokaal moeten deze worden geïmplementeerd. De komende jaren zet Montferland hier actief op beide thema's in.

Vanuit gezondheid en leefstijl wordt aandacht gegeven aan het bewegen in de openbare ruimte en de aanwezigheid van voorzieningen in onze kernen. Juist voor kwetsbare inwoners liggen hier kansen. Hiermee leggen we een actieve verbinding met de nieuwe visie op Wonen, Welzijn en Zorg en de nieuwe Omgevingsvisie. Deze wordt beide in 2024 vastgesteld en jaarlijks volgen uitvoeringsprogramma's met concrete acties.

6. Jeugd, onderwijs en cultuur

De komst van de jeugdzorg naar gemeenten in 2015 heeft deels niet de betere zorg en besparing gebracht zoals gehoopt. VNG en Rijksoverheid zijn dan ook druk in overleg over een nieuwe jeugdwet en inmiddels is de hervormingsagenda jeugd vastgesteld. Deze bevat een breed scala aan maatregelen die de jeugdzorg moet verbeteren en tegelijkertijd een besparing op moet leveren. Dit traject loopt tot en met 2028. Thema's zoals, wat valt nu onder de jeugdhulp, wat kan het voorliggend veld (zoals het jongerenwerk of Schoolmaatschappelijk Werk) zelf oppakken, dienen uitgewerkt te worden. Dit kan verder betekenen dat we bepaalde vormen van hulp niet meer gaan financieren vanuit de jeugdwet of helemaal niet meer inzetten. Om te komen tot de stevige lokale teams die we vanuit de hervormingsagenda moeten gaan inrichten, wordt er van ons Sociaal Team (Jeugd en Volwassenen) en Werk en Inkomen de nodige inzet gevraagd. Ten eerste moet er breder gekeken gaan worden naar het kind in zijn of haar systeem en zal er meer in samenhang met elkaar gewerkt moeten worden. Ten tweede moet het Sociaal Team zelf meer hulp gaan verlenen. Vraag is of dit binnen de huidige formatie gerealiseerd kan worden. Complexe zorg wordt nu bovenregionaal ingekocht. We werken aan een afbouw van JeugdzorgPlus (de zwaarste en meest dure vorm van jeugdzorg). We willen jongeren niet meer in gesloten instellingen achter slot en grendel plaatsen, maar dichterbij huis in kleinschalige opvang die zoveel mogelijk een gezinssituatie benadert. Het is een zoektocht naar (de ontwikkeling van) passende alternatieven voor deze meest kwetsbare doelgroep. In financieel opzicht hebben we te maken met een toename van de kosten, doordat de hulpvraag steeds complexer wordt. Voorbeelden van de oorzaken zijn de verhoging van de cao's en stijgende tarieven.

Regionale inkoop jeugdhulp en wmo

In 2022 heeft de regio Achterhoek de inkoop jeugdhulp en Wmo gewijzigd, vanuit een doorlopen aanbesteding. Helaas is in 2023 gebleken dat mede door landelijke wet- en regelgeving (gemeenten mogen niet meer op resultaat indiceren) de aanbesteding opnieuw moet. Ook in de uitvoering zijn verbeterwensen om de ondersteuning aan onze inwoners zo tijdig en dichtbij als mogelijk te ondersteunen. In 2023 zijn diverse onderzoeken uitgevoerd. In 2024 is via een

projectorganisatie gestart met het aanbestedingstraject. Dit met als doel een doorstart per 1 januari 2026, waarbij goede elementen vanuit de huidige werkwijze behouden blijven. In het belang van de inwoners van Montferland willen we tijdige zorg zo nabij als mogelijk, die resultaat heeft en die in totaliteit betaalbaar is.

Regionale 'Governance'

Met het oog op de regionale samenwerking wordt actief ingezet op hoe de 'governance' structureel vorm te geven. Hierop is een stuurgroep Governance ingericht. In 2024 worden hiervoor in nauwe afstemming met verantwoordelijk wethouders en gemeenteraden stappen gezet en vindt besluitvorming plaats. Op dit moment wordt nog overleg gevoerd over een passende werkconstructie voor de regio. Hiervoor is het belangrijk dat er goede checks en balances worden ingebouwd. Dit zodat lokale elementen ook op termijn regionaal ingebracht kunnen worden en we als 8 regiogemeenten met elkaar een goed en betrouwbaar proces hebben staan voor zowel de besluitvorming als de uitvoering van de jeugdhulp en (delen van) de Wmo.

Onderwijs

De gemeenteraad heeft besloten om het krediet voor het Integraal Kindcentrum (IKC) in 's-Heerenberg te verhogen met € 10,5 miljoen. Hierdoor is het mogelijk om verder vorm te geven aan het voorlopig ontwerp voor de verbouw van het pand aan de Zeddamseweg 84. De komende tijd zal het voorlopig ontwerp verder uitgewerkt tot een definitief ontwerp (D.O.). Dit proces vindt plaats samen met de gebruikers. Zodra het definitief ontwerp gereed is wordt deze aan de gemeenteraad gepresenteerd.

In het voorjaar van 2024 heeft de gemeenteraad het Onderwijs Achterstanden Beleid (OAB) geactualiseerd. Via een actief OAB-beleid investeert Montferland in het jonge kind bij wie sprake is van (leer)achterstanden. Juist door tijdig te starten via een integrale aanpak op zowel de peuterspeelzalen, kinderopvang en in het onderwijs willen we onze jeugd maximale kansen geven in hun ontwikkeling naar volwassenheid. Met daarbij uiteindelijk ook het behalen van een startkwalificatie en daarmee een goede kans op de arbeidsmarkt. In nauwe samenwerking met ketenpartners wordt deze taak uitgevoerd.

De gemeente start in het najaar van 2024 de werkzaamheden rondom een nieuw Integraal Huisvestingsplan (IHP) op. Dit wordt in afstemming met een externe partij uitgevoerd die onder andere de lokalenbehoefte doorrekent. Op basis van het IHP in combinatie met de staat van de scholen kan Montferland welke investeringen wanneer in de tijd noodzakelijk zijn.

Cultuur

Samen met acht andere Achterhoekse gemeenten werkt Montferland samen in het Cultuur- en Erfgoedpact Achterhoek (CEPA). Daarin zijn gezamenlijke afspraken gemaakt en projecten ontwikkeld die de Achterhoek op de kaart zetten als aantrekkelijke culturele regio. Het huidige pact loopt tot en met 2024. Vanaf 2025 zal er een vernieuwing plaatsvinden van de samenwerking. De samenwerking in de Achterhoek wordt ook door het Rijk gewaardeerd: sinds 2024 is de Achterhoek namelijk officieel erkend als Cultuurregio. Dat betekent dat we een plek aan tafel krijgen en onze stem kunnen laten horen tijdens landelijke overleggen.

De bibliotheek Montferland opereert momenteel standalone. Vanaf 2025 wordt er een wettelijke zorgplicht verwacht vanuit de Wsob (Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen). Dat betekent dat gemeenten voor voldoende en volwaardige bibliotheken moeten zorgen. Omdat de Montferlandse bibliotheek zich op dit moment in een vrij kwetsbare positie bevindt, wordt er in 2024 een onderzoeksopdracht uitgezet naar een toekomstbestendige bibliotheekvoorziening. Dit gebeurt in samenwerking met de Bibliotheek Montferland. Uitkomsten van dat onderzoek worden naar verwachting in 2025 voorbereid en in 2026 ingezet.

In het pand aan de Oudste Poortstraat 24 is de Bibliotheek 's-Heerenberg gevestigd. De Bibliotheek gaat verhuizen naar het nog te realiseren IKC. Het pand komt dan leeg. Hylkema Erfgoed zal een herbestemmingsonderzoek en een flankerend verduurzamingsonderzoek uitvoeren. Voor uitvoering van het haalbaarheidsonderzoek zal Hylkema Erfgoed met verschillende partijen in contact treden, waaronder het Stadsmuseum Bergh en andere potentiële geïnteresseerden voor vestiging in het pand.

De provincie Gelderland heeft voor de kroonjaren 2024 en 2025 het programma 80 jaar Vrijheid vastgesteld. Dit is een vervolg op het programma 'Gelderland Herdenkt' in het kader van 75 jaar vrijheid en het programma Gelderland in Vrijheid voor de jaren 2022 en 2023. Voor de uitvoering van het programma Vrijheid is de provincie Gelderland in 5 regio's ingedeeld, waarvan Achterhoek/Liemers één van de regio's is. Om aanspraak op de middelen te kunnen maken, moeten gemeenten uit de regio over een regioprogramma beschikken dat gericht is op het vergroten van het bewustzijn van vrijheid en projecten ter uitvoering van dit beleid. In de regio Achterhoek/Liemers is afgesproken om de samenwerking zoals deze is ontstaan bij 'de programma's 'Gelderland Herdenkt' en 'Gelderland in Vrijheid', voort te zetten.

7. Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid

Sinds enige jaren zien we een aantal autonome ontwikkelingen die leiden tot een grote vraag naar Wmo-maatwerkvoorzieningen, denk aan de vergrijzing, de ambulantisering van de geestelijke gezondheidszorg en het abonnementstarief. Deze ontwikkelingen leggen een groot beslag op de beperkte financiële middelen van de gemeente. Het takenpakket van de gemeente in het kader van de Wmo ligt grotendeels vast, alsook het budget dat hiermee gemoeid is. Ook in 2025 maken we ons sterk voor het beheersbaar houden van de kosten.

In 2024 wordt de Visie Sociaal Domein vastgesteld. We willen een sociale en inclusieve samenleving zijn waarin iedereen kan meedoen. Hiervoor bouwen we voort op de bestaande brede sociale basis met een veelheid aan voorliggende voorzieningen. Dit doen we in verbinding met het Sociaal Team, het (para-)medisch domein en onze maatschappelijke partners.

Als gemeente werken we in een krachtenveld waarin we samenwerken met, en mede afhankelijk zijn van vele partijen. Denk aan buurgemeenten en zorgaanbieders. We zetten in op preventie, gezondheid en voorliggende/ algemene voorzieningen. Hiermee willen we duurdere zorg voorkomen.

Hoewel we als gemeente 'in control' zijn, blijven we afhankelijk van externe factoren waarop we veelal geen invloed hebben. Hierbij moet gedacht worden aan veranderingen in wet- en regelgeving, demografische factoren, economische ontwikkelingen en toestroom van ontheemden. Welke gevolgen deze ontwikkelingen voor de gemeente Montferland voor de korte als middellange termijn betekenen, is in veel opzichten moeilijk te voorspellen, zowel inhoudelijk als financieel gezien.

We bereiden ons voor op een nieuwe lokale aanbesteding voor hulp bij het huishouden. De druk op juist deze voorziening neemt al jaren toe, door vergrijzing en het abonnementstarief. Hierbij moeten we rekening houden met stijgende loonkosten, o.a. als gevolg van krapte op de arbeidsmarkt.

Ook voor Wmo-begeleiding wordt regionaal een nieuwe aanbesteding voorbereid die naar verwachting in 2026 zal worden ingevoerd.

De lokale uitvoering op cliënt- en mantelondersteuning is lokaal goed uitbesteed en belegd bij onder andere Welcom. Vanuit een raadsmotie wordt hierop extra geïnvesteerd (mantelzorgcompliment).

Al jaren wordt een decentralisatie van Beschermd Wonen verwacht. Deze taak ligt nu nog bij centrumgemeente Doetinchem. Voor de decentralisatie moet een landelijke wet 'woonplaatsbeginsel' worden aangenomen, waarin onder andere de verdeling van middelen wordt geregeld. Het wetsvoorstel is controversieel verklaard. Daarom is nog niet te zeggen wanneer hierover een besluit zal worden genomen. De Achterhoekse gemeenten bereiden zich inhoudelijk wel voor op de decentralisatie.

In lijn met het Nationaal Actieplan Dakloosheid en regionale afspraken, zoeken we naar mogelijkheden om lokaal tijdelijke opvang te bieden aan inwoners die dak- of thuisloos zijn. De centrumgemeente Doetinchem blijft verantwoordelijk voor de opvang van mensen met een complexere problematiek. Alle omliggende gemeenten realiseren opvang voor kwetsbare inwoners die met lichte ondersteuning geholpen kunnen worden. Hiermee wordt beoogde spreiding van opvang gerealiseerd en kunnen inwoners (vooral kinderen) zoveel mogelijk in hun eigen omgeving en netwerk blijven.

In 2024 wordt de regiovisie 'Samen Veilig, aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling' herijkt. De gemeenten krijgen een nog belangrijker positie in deze aanpak, wat gevolgen heeft voor de inzet en inrichting van de sociale teams.

Veiligheid

De gemeenteraad heeft op 30 maart 2023 het Integraal Veiligheidsbeleid 2023-2026 vastgesteld. Hierin staan de prioriteiten waarop wij ons de komende jaren gaan richten. In het Integraal Veiligheidsbeleid zijn als thema's opgenomen: 'aanpak georganiseerde en ondermijnende criminaliteit', 'effectieve verbinding veiligheid en zorg' en 'digitale weerbaarheid en veiligheid'. De uitkomsten uit de gehouden veiligheidsmonitor 2024 zullen geanalyseerd worden en meegenomen worden in de verdere aanpak en/of uitvoering.

Zorg en veiligheid

De verbinding tussen zorg en veiligheid blijft belangrijk door de complexiteit van de casuïstiek die zich aandient binnen het Sociaal Team. Goede afstemming met het sociaal domein blijft ook in 2025 belangrijk. Wij houden hierbij aandacht voor 'mensenhandel', 'overlast' en 'jeugd en jeugdgroepen'. Het thema 'aanpak ondermijning' blijft een prioriteit. Deze aanpak van ondermijning zal in 2025 voorgezet worden door bijvoorbeeld het organiseren van integrale acties, bijvoorbeeld binnen de uitrol van het proces 'veilig buitengebied' en 'veilig winkelgebied'.

Huisvesting arbeidsmigranten

Het huisvesten van arbeidsmigranten kan ondermijning zijn, indien er sprake blijkt te zijn van arbeidsuitbuiting of zelfs mensenhandel. In onze gemeente verblijven veel arbeidsmigranten. In samenwerking met handhaving en burgerzaken wordt er gecontroleerd op adressen waar mogelijk arbeidsmigranten verblijven. Onderzocht moet worden of hierbij sprake is van ondermijning. Het beleidskader Huisvesting Arbeidsmigranten is in maart 2024 door de raad vastgesteld. Dit beleid is opgesteld door het Projectteam huisvesting arbeidsmigranten. Vast staat dat we de arbeidsmigranten hard nodig hebben maar we willen wel dat we er als gemeente zicht op hebben en dat de arbeidsmigranten op een goede maatschappelijk verantwoorde manier gehuisvest worden en we zicht krijgen op malafide partijen. Hierop is onze inzet in 2025 gericht.

Ondermijning

De aanpak van ondermijning doen wij niet alleen, maar met meerdere partners zoals politie, Openbaar Ministerie, Omgevingsdienst Achterhoek (ODA) en het Regionale Informatie- en Expertisecentra (RIEC). Iedereen die onderbuikgevoelens heeft of mogelijke signalen ziet, kan dit melden bij de politie, Meld Misdaad Anoniem (MMA) en zeker ook bij ons meldpunt verdachte situaties. Wij gaan het melden van onderbuikgevoelens verder stimuleren. Alle ontvangen signalen, ongeacht via welk kanaal, zullen wij verrijken met aanvullende informatie. Al gedurende enkele jaren is de Ondermijningstafel Montferland een feit en zal de komende jaren ook voortgezet worden. Deze Ondermijningstafel is een overleg met relevante partijen, zowel interne als externe, waarin onderbuikgevoelens, signalen en casuïstiek met elkaar worden besproken en afgestemd. Indien nodig worden integrale controles binnen deze Ondermijningstafel voorbereid of als sprake is van concrete illegale situaties zal handhavend worden opgetreden.

In deze aanpak van ondermijning is de samenwerking met de Achterhoekse gemeenten ook belangrijk. Ondermijning stopt immers niet bij de gemeentegrens en de ervaring leert dat binnen de gemeenten over het algemeen dezelfde thema's en opgaven aan de orde zijn. Daarom blijft de 'opgaveregisseur ondermijning Achterhoek' actief om alle Achterhoekse gemeenten te ondersteunen bij thema's die over gemeente- en/of landsgrenzen heen gaan. De laatste jaren is een uitbreiding waarneembaar van klassieke vormen van criminaliteit naar steeds meer digitale vormen van criminaliteit. Cybercrime en gedigitaliseerde criminaliteit kennen veel gezichten en de gevolgen hiervan zijn ingrijpend. Ook hierbij richten wij onze inzet op bewustwording, bij onze inwoners, onze bedrijven als ook binnen onze eigen organisatie. Ook komende jaren zullen wij weer inzetten op preventieve acties en samen met de politie inzetten op het donkere dagen offensief met bijvoorbeeld "het witte voetjes project" en een fietsverlichtingscampagne in het najaar.

VNOG

De Veiligheidsregio Noord en Oost Gelderland (VNOG) streeft ernaar een toekomstbestendige veiligheidsregio te worden op basis van de vastgestelde 'Toekomstvisie en Opdrachten'. De verdere uitwerking hiervan zal de komende jaren, zo ook in 2025, zijn beslag krijgen. Ook zet de VNOG in op de gebiedsgerichte aanpak natuurbrandbeheersing, waarin de gemeente Montferland zal participeren.

Opvang Oekraïners

Sinds 24 februari 2022, de dag waarop de Russische strijdkrachten Oekraïne binnenvielen, zijn veel Oekraïense mensen op de vlucht geslagen. In Montferland vangen wij sindsdien veel Oekraïense ontheemden op. De gemeente, team Werk en Inkomen, verstrekt sinds 2022 het leefgeld en leidt de Oekraïners naar werk toe. Deze opvang gaat veel langer duren en zal zeker nog doorlopen in 2025 of zelfs nog langer. Daarnaast is de Spreidingswet op 1 februari 2024 in werking getreden, die alle gemeenten verplicht om locaties beschikbaar te stellen voor de opvang van asielzoekers. Via de Provinciale Regietafel (PRT) en de daaronder functionerende subregionale tafels zal de daadwerkelijke verdeling van deze opvang worden vastgesteld. Ook in 2025 zal Montferland aan deze landelijke opgave medewerking verlenen.

8. Werk en Inkomen

Ontwikkeling economie

Het Centraal planbureau (CPB) verwacht in 2025 geen verandering in de koopkracht ten opzichte van 2024. De koopkracht in 2025 ligt komend jaar nog maar een half procent onder die van 2021. Het CPB verwacht dat de Nederlandse Economie gematigd zal groeien, en raamt een groei van het BBP van 1,1% voor 2024 en 1,6% voor 2025. In vergelijking met eerdere jaren is deze groei wel aan de lage kant. Als gevolg van geopolitieke spanningen kan de groei lager uitvallen.

Werkloosheid

De werkloosheid neemt de komende jaren toe, maar blijft relatief laag vergeleken met eerder jaren. Het CPB verwacht dat de werkloze beroepsbevolking van 3,5% in 2023 stijgt naar 3,7% in 2024 en 3,9% in 2025. Ondanks dat de werkloosheid toeneemt zal de arbeidsmarkt krap blijven. Het personeelsgebrek vormt een obstakel voor het oplossen van grote maatschappelijke uitdagingen, zoals personeelstekorten in het onderwijs en de zorg, en de energietransitie. Het ligt niet in de lijn der verwachting dat het uitkeringsbestand zal groeien vanwege de economie. Het bestand zal vooral groeien door de instroom van jongeren met een aanzienlijke afstand tot de arbeidsmarkt (veel afkomstig uit het speciaal onderwijs), door onbenut arbeidspotentieel en door nieuwkomers. Bij de laatste groep duurt het meestal enkele jaren voordat zij uitstromen naar werk omdat zij onder andere eerst de taal moeten leren en verplicht moeten inburgeren gedurende 3 jaar.

Armoede

Het aantal personen in armoede blijft volgens het CPB vrij stabiel de komende jaren. Het aantal kinderen in armoede neemt in 2024 af. In 2025 wordt een lichte stijging verwacht, doordat de huurtoeslag, het kindgebondenbudget weer wat worden afgebouwd.

Basisdienstverlening schuldhulpverlening

Gemeenten gaan verschillend om met schuldhulpverlening. Het kabinet, de VNG, de NVVK en Divosa hebben bestuurlijke afspraken gemaakt over een basisdienstverlening schuldhulpverlening. Doel is het hulpaanbod toegankelijker te maken en minimaal te laten bestaan uit dezelfde elementen. De bestuurlijke afspraak zijn onderdeel van de ambitie van het kabinet om in 2030 het aantal mensen met schulden te halveren. De invoering van basis schuldhulpverlening zal mogelijk consequenties hebben voor de werkwijze/dienstverlening van het Financieel loket en de gemeenschappelijke regeling Stadsbank Oost Nederland.

Nieuwkomers

Sinds 2022 is een nieuwe wet inburgering in werk getreden. De gemeente heeft daarbij de regie gekregen om statushouders goed in te laten burgeren. Zij koopt daarvoor onder meer taaltrajecten in en zorgt voor ondersteuning op het gebied van werk, financiën en gezondheid. Naast deze taak heeft de gemeente de verplichting om statushouders, waaronder ook minderjarige vluchtelingen te huisvesten in de gemeente. Deze huisvesting vraagt de komende jaren veel aandacht. De onrusten in specifieke gebieden, waaronder het Midden-Oosten, blijven onverminderd groot. Dat zal de komende jaren ook een blijvende toestroom van vluchtelingen tot gevolg hebben. Daarnaast zijn er momenteel grote achterstanden bij het huisvesten van statushouders ontstaan door een tekort bij de IND en tekorten op de woningmarkt. Het vraagt van de gemeente continue aandacht en creatieve oplossingen op de woningmarkt.

Bouwgrondexploitaties woningbouw en bedrijventerreinen

Het aanbod van 11 beschikbare gemeentelijke woningbouwkavels per 1-1-2024 is beperkt van omvang. Daarnaast zijn geen gemeentelijke bedrijfskavels meer aanwezig op de bedrijventerreinen.

Voor de nog aanwezige grondexploitaties kan op hoofdlijnen worden gesteld dat vanwege de beperkte voorraad aan beschikbare gronden de risico's klein zijn geworden. Veel van de grondexploitaties voor zowel woningbouw als ook bedrijventerreinen bevinden zich in een stadium waarbij veel grond al is verkocht en de uit te voeren werkzaamheden overzichtelijk zijn. Voorbereidingen lopen inmiddels al geruime tijd om te komen tot nieuwe woningbouwplannen in lijn met de opgave uit de regionale woondeal. Dit houdt in dat naar aard en schaal van de kern wordt gekeken naar inbreidings- en uitbreidingsmogelijkheden in alle kernen. Dit heeft inmiddels geresulteerd in verschillende grondaankopen. Op het vlak van de bedrijventerreinen lopen de voorbereidingen om in 's-Heerenberg, ten noorden van de Meilandsedijk, te komen tot een uitbreiding van het bedrijventerrein.

Financiële kaders

Na het vaststellen van de Programmabegroting 2024–2027 zijn er de nodige financiële ontwikkelingen op ons afgekomen. Voor het actualiseren van het financieel meerjarenperspectief vanaf 2025 brengen wij in deze Kadernota de structurele financiële ontwikkelingen in beeld. De basis voor het bepalen van de financiële toekomstige ontwikkelingen vormt de begroting 2024. In meerjarenperspectief laat die begroting positieve saldi zien. Hieronder de begrotingsaldi uit de begroting 2024.

Saldi begroting 2024 - 2027

	2025	2026	2027	2028
Saldo begroting 2024-2027	5.588	647	255	177
Amendementen en moties begroting 2024-2027	-28	-9	-9	-9
Nieuw Beleid 2024-2027	-394	-394	-394	-394
Raadsakkoord	-1.594	-1.309	-1.069	-1.009
Saldo begroting 2024 - 2027	3.572	-1.065	-1.217	-1.235

Financieel meerjarenperspectief 2025 – 2028

Wij gaan nu in op de diverse ontwikkelingen voor de jaarschijven 2025 – 2028.
(bedrag x € 1.000, "-" = nadeel)

Begrotingsaldi Kadernota 2025 - 2028

	2025	2026	2027	2028
Saldo begroting 2024-2027	3.572	-1.065	-1.217	-1.235
(Autonoom) Bestaand beleid	-3.507	-2.520	-378	451
Actualisatie Raadsakkoord	135	452	402	402
Reeds bekende gevolgen meicirculaire n.a.v. Voorjaarsnota	-574	2.197	2.124	2.096
Structurele inzet Algemene Reserve	500	500	500	500
Saldo kadernota 2025 - 2028	126	-436	1.431	2.214
Nieuw beleid kadernota 2025 - 2028	-758	-791	-852	-852
Saldo kadernota 2025 - 2028 incl nieuw beleid	-632	-1.227	579	1.362
Incidentele baten en lasten	775	560	-643	-845
Structurele saldo kadernota 2025 - 2028	143	-667	-64	517

De reguliere saldi van de Kadernota geven een negatief beeld weer over de jaarschijven 2025 en 2026. In 2027 en 2028 zijn deze saldi positief.

Op grond van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) moet ons begrotingssaldo structureel sluitend zijn, dus met uitsluiting van de incidentele baten en lasten. Structureel zijn de saldi in de jaarschijven 2025 en 2028 positief.

Door het verwerken van de reeds bekende gevolgen uit de Voorjaarsnota van het Rijk zijn naar verwachting de grootste effecten van de meicirculaire al in deze kadernota meegenomen.

Wat is er in de tussentijd gebeurd? Hieronder wordt kort ingegaan op de verschillende onderdelen.

(Autonoom) Bestaand beleid

In onderstaande tabel zijn de autonome ontwikkelingen op basis van het bestaand beleid opgenomen. De grootste mutaties lichten we onder de tabel kort toe.

(bedrag x € 1.000, "-" = nadeel)

(Autonoom) bestaand beleid	2025	2026	2027	2028
Algemene uitkering o.b.v. decembercirculaire 2023	1.076	1.502	2.501	2.501
Loon- en prijsstijgingen	457	457	457	457
Uren toerekenen aan specifieke uitkeringen	200	200	200	200
Voorlopige bijstelling kapitaallasten	128	128	128	128
Huurontvangsten Laco	66	66	66	66
Lagere exploitatiebijdrage Laco door eenmalige negatieve indexering	44	44	44	44
Lager verbruik openbare verlichting door investering LED	46	92	92	92
<u>Sociaal Domein</u>				
WMO begeleiding en Jeugd	-3.638	-3.638	-3.638	-3.638
WMO oud	-384	-384	-384	-384
Herijking minimabeleid	-100	-100	-100	-100
Participatiebudget personeel	-70	-76	-75	-75
Essentiële functies G7	-56	-56	-56	-56
Overige bijstellingen jeugd	-50	25	75	75
Herziening Governance SDA jeugdhulp/Wmo	-50	-50	-50	-50
Bijdrage SDA-organisatie en bijdrage G7	-43	-43	-43	-43
Huisvesting VO-onderwijs Zevenaer	-	-	-	-180
Verhouding inkomsten/uitgaven participatiewet	300	200	100	-
Vervallen coronabudget WMO	50	100	100	100
Huur bedrijfsmiddelen armoede- en schuldenbeleid	50	50	50	50
Bijstelling incidentele storting Reserve Sociaal Domein		-40	798	845
Bijstelling taakstelling Hervormingsagenda			400	1.500
Terugboeking bezuinigingen Sociaal Domein Kademota 2023	-201	-201	-201	-201
Verhoging incidentele dekking vanuit Reserve Sociaal Domein voor prijsstijgingen	352	352	352	352
<u>Gemeenschappelijke Regelingen</u>				
Handhaving milieubeheer (ODA)	-65	-65	-65	-65
Bijdrage Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst (GGD)	-54	-28	-1	-1
Regionale brandweer en rampenbestrijding (VNOG)	-187	-63	22	22
Bedrijfsvoeringsorganisatie Doelgroepenvervoer Regio Arnhem Nijmegen (BVO DRAN)	110	146	191	191
<u>Overige mutaties</u>				
Actualisatie budgetsubsidies nav raadsbesluit terugdraaiing bezuinigingen	-260	-260	-260	-260
Bijdrage Stichting Achterhoek in Beweging	-30	-30	-30	-30
Programmakosten 's-Heerenberg-Oost	-240	-154	-154	-
Openbaar groen - areaaluitbreiding	-205	-205	-205	-205
Openbaar groen - schaamgroen 100 onderstations	-40	-40	-40	-
Openbaar groen - aanbesteding gazons	-38	-38	-38	-38
Wegbeheer - aanbesteding onkruidbeheersing verhardingen	-98	-98	-98	-98
Wegbeheer - areaaluitbreidingen	-11	-11	-11	-11
Wegbeheer - brandbestrijding	-157	-5	-5	-5
Toenemende vraag naar verkeerskundige adviezen door nieuwe projecten	-35	-15	-15	-15
Begeleidingsvergoeding Laborijn voor de groenploeg	-138	-175	-213	-250
Subsidie SMM	-50			
Verhoging licenties M365 door uitbreiding personeel	-202	-202	-202	-202
Diverse mutaties	16	95	-70	-265
Totaal	-3.507	-2.520	-378	451

Algemene Uitkering

De algemene uitkering laat in alle jaarschijven een toename zien. De bijstellingen komen voort uit de september- en decembercirculaire 2023, die niet in de primaire begroting 2024 verwerkt zijn. De toename bestaat uit meerdere componenten, waaronder de verhoging van het accres (volume en indexatie).

Loon- en prijsstijgingen

In paragraaf 3.1.2 wordt dit toegelicht.

Uren toerekenen aan specifieke uitkeringen

Medewerkers werken aan projecten of andere werkzaamheden waaraan uren kunnen worden toegerekend, zoals opvang Oekraïense ontheemden of grondexploitaties.

Voorlopige bijstelling kapitaallasten

De boekwaarde van de grondexploitaties is ultimo 2023 per saldo circa 0, derhalve kan de te ontvangen rente over de boekwaarde van de gronden op dit moment ook worden bijgesteld tot 0. Dit zal worden aangepast als nieuwe grondexploitatieopzetten worden vastgesteld.

Laco

De huurontvangsten en huuropbrengsten voor Laco zijn gelijk. De huurontvangsten zijn nu ook administratief in lijn gebracht. Dit levert een voordeel op van € 66.000. Daarnaast is de exploitatiebijdrage voor 2024 eenmalig negatief geïndexeerd. Hiermee is na gesprekken met Laco afgeweken van het contract, wat zegt dat er geen negatieve indexatie wordt toegepast. Reden hiervoor was de hoge indexatie in 2023 door de destijds in korte tijd enorm gestegen energiekosten, waarna deze later weer zijn gezakt.

Sociaal Domein - uitgaven

De kostenstijging kent verschillende oorzaken. De grootste hiervan zijn individuele zorgovereenkomsten, OVA/PCC prijsindexatie, autonome groei en toepassing van het landelijke tarief voor jeugdbescherming en jeugdreclassering.

Individuele overeenkomsten

Binnen deze grootheden is in ieder geval een ontwikkeling te duiden in de Individuele Overeenkomsten. Dit betreft inkoop van zorg bij niet-gecontracteerde aanbieders. De noodzaak om deze zorg daar in te kopen is zorgvuldig overwogen, maar kan diverse overwegingen hebben gehad. Voorbeelden hiervan zijn zeer specifieke zorg die niet in het gecontracteerd lumpsum aanbod zit, of een spoedeisend belang terwijl er bij gecontracteerde zorgaanbieders geen plek of een wachtlijst is.

OVA/PCC prijsindexatie

Regionaal is overeengekomen om een inschatting van de verdere ontwikkeling loonkosten binnen de Zorg financieel te vertalen middels het indexcijfer OVA/PCC (Overheidsbijdrage arbeidsontwikkeling en de Prijs particuliere consumptie) en de financiële effecten daarvan op te nemen in de kadernota.

Autonome groei

De gemeente Montferland ziet een stijging in de uitnutting van de ingekochte plekken. Oftewel: We helpen meer inwoners met hun zorgvraag. Om voldoende ruimte te hebben bij onze zorgaanbieders voor onze inwoners met een zorgvraag is de gemeente Montferland overgegaan tot het inkoop van 23 extra plekken.

Landelijk tarief jeugdbescherming en jeugdreclassering

De afgelopen jaren zijn er diverse rapporten verschenen over zorgelijke ontwikkelingen in de jeugdbeschermings- én de zorg en veiligheidsketen. Er is sprake van een hoog personeelsverloop, wachtlijsten voor kwetsbare jongeren en een te hoge caseload. In de kamerbrief van 20 juni 2023 hebben Minister Weerwind en Staatsecretaris Van Ooijen aangekondigd aan te willen sturen op een landelijk tarief per 1-1-2024. Dit moet mede bijdragen aan de oplossing van deze problemen. De landelijke tarieven zijn in afstemming met de VNG bepaald en worden landelijk doorgevoerd worden.

Sociaal Domein - inkomsten

Wij ontvangen vanaf 2027 minder inkomsten in de algemene uitkering op basis van arbitrage uitspraak uit 2021. De storting in de reserve sociaal domein is hierdoor verlaagd. Dit leidt tot een voordeel in de exploitatie, maar een lagere voeding van de reserve sociaal domein.

De taakstelling van de hervormingsagenda van € 1,5 miljoen kan dan ook niet meer vanuit de reserve sociaal domein worden opgevangen. Deze taakstelling wordt nu dan ook structureel in de exploitatie opgenomen voor € 1,5 miljoen. Dit was in 2027 € 1,1 miljoen en 2028 was dit nog niet opgenomen. Dit verklaart de positieve bijstellingen van € 0,4 miljoen in 2027 en € 1,5 miljoen in 2028.

De incidentele middelen in de reserve sociaal domein worden nu vanaf 2025 voor € 2 miljoen per jaar (was € 1,65 miljoen) gebruikt om de structureel stijgende prijzen op te vangen. Het verschil is de verhoogde dekking van € 0,35 miljoen. De reserve sociaal domein is hierdoor mogelijk niet toereikend om de hogere uitgaven in 2024 te kunnen opvangen. Hier zullen we bij de tussenrapportage 2024 op terugkomen.

Vanuit de reserve sociaal domein werd ook nog een taakstelling opgevangen van € 0,2 miljoen. Deze taakstelling is voor € 0,15 miljoen ingevuld door het vervallen van een coronabudget en huur voor bedrijfsmiddelen armoede en schuldenbeleid. Aangezien wij bij de jaarrekening 2023 binnen

de beschikbare rijksmiddelen van de sociale bijstandsuitkeringen zijn gebleven verwachten dat de uitgaven en inkomsten de komende drie jaar stapsgewijs weer in verhouding komt.

Programmakosten 's-Heerenberg-Oost

Dit zijn de benodigde programmakosten voor de uitwerking van de visie 's-Heerenberg Oost. Zie ook pagina 15.

Openbaar groen

Verhoging door diverse areaaluitbreidingen, zoals de Kerkwijk en Drieheuvelenweg. Voor de jaarschijven 2025-2027 is een incidenteel budget van € 40.000 nodig voor het aanplanten van schaamgroen bij 100 onderstations. De aanbesteding voor het onderhoud van gazons zorgt voor een verhoging van € 38.000.

Wegbeheer

Door de aanbesteding voor onkruidbeheersing op verhardingen vallen de kosten € 97.682 hoger uit. Daarnaast zorgt areaaluitbreiding voor een verhoging van € 11.000.

Naar aanleiding van het plan van aanpak natuurbrandbestrijding worden 7 nieuwe onttrekkingsputten voor bluswatervoorziening gecreëerd. Daarnaast worden 8 nieuwe onttrekkingspunten ingericht op industrieterreinen. Voor de aanleg van deze bluswatervoorzieningen is een incidenteel bedrag van € 152.500 benodigd. De jaarlijkse beheerkosten bedragen € 5.000.

Verhoging licenties M365

Door uitbreiding van het personeelsbestand zijn ook extra licenties nodig om toegang te krijgen tot de software van Microsoft 365 zoals Word, Excel of PowerPoint.

Begeleidingsvergoeding Laborijn voor de groenploeg

Sinds januari 2018 heeft onze gemeente medewerkers in dienst genomen die voorheen vanuit SW-bedrijf Wedeo/Laborijn bij onze gemeente gedetacheerd waren. Met Laborijn is afgesproken om de begeleidingsvergoeding voor de groenploeg in 5 jaar af te bouwen en gelijktijdig de constructie begeleid werken in lijn te brengen met de andere begeleid werken constructies binnen Laborijn en conform het eigen beleid van onze gemeente: op basis van loonwaarde.

Actualisatie budgetsubsidies

Conform het raadsbesluit van 5 oktober 2023 is ingaande 2024 de structurele bezuiniging van € 260.000 op de vier welzijnsvoorzieningen in Montferland geschrapt, te weten de Bibliotheek, Amphion Cultuur Muziekschool, Kunstwerk! en Welcom.

Gemeenschappelijke regelingen

De diverse begrotingen van de gemeenschappelijke regelingen worden volgens een separaat raadsvoorstel aan u voorgelegd. Daarom worden hier alleen enkele grotere mutaties toegelicht. Sinds 2023 zijn vanwege regelgeving de werkzaamheden rondom een sloopmelding bij asbest bij de Omgevingsdienst Achterhoek (ODA) belegd. Hierdoor stijgt de gemeentelijke bijdrage aan de ODA.

Bij de GGD zit de toename van de bijdrage voornamelijk in loon- en prijsindexatie. Daarnaast zorgen de kosten vanuit herwaardering van de functies middels het nieuwe functiewaarderingssysteem HR21 voor een stijging van de inwonersbijdrage.

Op basis van de begroting van de VNOG wordt de bijdrage verhoogd met € 187.000. Ondanks dat besparingen in de begroting zijn opgenomen, blijkt een extra bijdrage toch noodzakelijk. Dit komt voort uit loon- en prijsindex en extra taken. Vanaf 2027 is de verwachting dat de gemeentelijke bijdrage moet worden verhoogd door het uitputten van de egalisatiereserve.

De bijdrage aan BVO DRAN daalt. Dit komt door een verlaging van de NEA (Nationale Energie Efficiency) indexatie in 2024, wijziging van het vergelijkingsjaar voor de vervoersvolumes (actuelere cijfers) en door een aanbestedingsresultaat voor het vraagafhankelijk vervoer.

Loon- en prijsstijgingen

Loonkosten

Totaal is hier in de begroting ruim € 30,5 miljoen mee gemoeid. We hechten belang aan het kritisch blijven volgen van deze kosten. De ontwikkeling van de personeelskosten alsmede de benodigde formatieomvang wordt dan ook periodiek gemonitord.

De nieuwe cao gemeenten is in januari 2024 ingegaan. De financiële consequenties zijn doorgevoerd in alle ramingen. De stijging van de totale loonkosten 2025 van de nieuwe cao (inclusief premieafdrachten e.d.) ramen we voorshands op 4,4% (bron: Centraal Economisch Planbureau), hetgeen een kostenverhoging van afgerond € 1.345.000 betekent. Daarnaast nemen we in de ramingen de reeds ingediende en goedgekeurde adviezen 2024 mee welke tevens een uitwerking heeft op 2025 en daarna, en de indexering die in 2024 nog moet plaatsvinden naar aanleiding van de nieuwe cao

In totaliteit komt de stijging van de loonkosten uit op een bedrag van € 1.986.751. Deze kosten hebben een structurele doorwerking voor 2025 en volgende jaren. Deze meerkosten worden voor een groot deel gecompenseerd vanuit het Gemeentefonds en de eigen inkomsten. Zoals eerder gememoreerd is de indexatie van 4,4% gebaseerd op de cijfers van het CPB en is het onzeker of een dergelijk percentage gehandhaafd kan blijven. In de meicirculaire zal meer duidelijkheid gegeven worden of we gecompenseerd gaan worden mocht de indexatie hoger uitvallen dan de 4,4% welke nu afgegeven is (indexatie kan hoger uitvallen, maar als de compensatie vanuit het Rijk ook hoger is blijft de netto impact gelijk).

Prijsstijgingen

Op basis van de berekeningen van het CPB wordt een prijsstijging verwacht van 2,2%. De totale meerkosten van de prijsstijgingen zullen circa € 432.000 bedragen. Daarboven op zullen ook de prijsaanpassingen van de budgetsubsidies leiden tot meerkosten (circa € 225.000).

De systematiek rondom de budgetsubsidies heeft zijn grondslag in de Nota "Harmonisering budgetsubsidies". Hierin is een uniforme wijze van indexering bepaald. Leidend hierbij zijn de indexcijfers die genoemd staan in de meicirculaire voor prijs overheidsconsumptie netto materieel (1/3) en beloning werknemers (2/3). Door het hanteren van deze indexcijfers worden we gecompenseerd door de Algemene Uitkering in plaats van rekening te houden met de cao's uit diverse branches die weer andere indexpercentages hanteren.

Zoals eerder gememoreerd is de indexatie van 2,2% gebaseerd op de cijfers van het CPB en is het uiterst onzeker of een dergelijk percentage gehandhaafd kan blijven. In de meicirculaire zal meer duidelijkheid gegeven worden of we gecompenseerd gaan worden mocht de indexatie hoger uitvallen dan de 2,2% welke nu afgegeven is (indexatie kan hoger uitvallen, maar als de compensatie vanuit het Rijk ook hoger is blijft de netto impact gelijk).

Compensatie

Uiteraard zullen we al deze aanpassingen op detailniveau verwerken in de begroting 2025. De dekking van deze meerkosten zal met name moeten worden gevonden in het accres (de volumegroei) van de Algemene uitkering, waarin een gedeeltelijke compensatie voor de toename van loonkosten en prijsstijgingen wordt geacht te zijn opgenomen. Op basis van de decembercirculaire 2023 gaan we voor Montferland voorshands uit van een bedrag van € 2.860.000.

Voor het overige zal compensatie moeten worden gevonden in een indexering van de eigen inkomsten (lees OZB). Op basis van ervaringen gaan we voorshands uit van een inkomstenverhoging van € 240.000.

Loon- en prijsstijgingen			
Meerkosten			
Loonkosten		1.986.751	
Prijsstijgingen		656.655	
	Totaal		2.643.406
Compensatie			
Compensatie Algemene Uitkering		2.860.000	
Indexering van de eigen inkomsten		240.000	
	Totaal		3.100.000
Budgettair beslag			-456.594

Vermogen

Algemene Reserve

De Algemene Reserve is een belangrijk onderdeel van ons (weerstand)vermogen. Hieronder volgt het verloop van onze Algemene Reserve. Alle mutaties vloeien voort uit eerdere besluitvorming.

Ontwikkeling Algemene Reserve

(Bedragen x € 1.000)

	2024	2025	2026	2027	2028
Stand per 1-1 (o.g.v. jaarrekening 2023)	11.838	13.671	11.392	9.849	9.004
Toevoegingen					
Jaarrekening 2023. Toevoeging (voorlopig) saldo aan AR	2.153	PM	PM	PM	PM
Onttrekkingen					
Energiebesparen door te ontzorgen	-50	-50			
Extra capaciteit handhaving	-240				
Restant ICT Beveiligingsplan	-30				
Dekking incidentele uitgaven Kadernota 2025		-1.729	-1.043	-345	-91
Structurele inzet algemene reserve Kadernota 2025		-500	-500	-500	-500
Verwacht saldo per 31-12	13.671	11.392	9.849	9.004	8.413

Conform de Nota Reserves en Voorzieningen 2022 streven we naar een weerstandsratio van minimaal 2,0 (uitstekend). In de jaarrekening 2023 is de risicoanalyse geactualiseerd en is de conclusie dat de hoogte van de Algemene Reserve van uitstekende omvang is. De berekende ratio bedraagt 3,6 ten opzichte van 10,8 in 2022. Het verschil komt door de uitwerking van de motie 'Uitwerking Risicoparagraaf' bij de begroting 2024-2027, wat heeft geleid tot een uitgebreidere risicoanalyse bij de jaarrekening 2023.

De alsnog uitstekende weerstandsratio komt vooral doordat wij over een reserve verkoop aandelen Nuon beschikken van ruim € 15 miljoen. Exclusief de reserve Nuon bedraagt deze ratio 1,9, wat wordt gekwalificeerd als 'ruim voldoende'. Op dit moment is onze Algemene Reserve dus voldoende om de risico's te kunnen afdekken.

Financiële kengetallen

Onderstaande vijf financiële kengetallen geven samen een beeld van de financiële ontwikkelingen in de gemeente. Eén los kengetal zegt echter weinig over de totale financiële positie. Of een hoge schuldquote voor een gemeente nadelig is, hangt bijvoorbeeld af van het eigen vermogen en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. Onderstaande een toelichting op de verschillende kengetallen.

Wellicht ten overvloede: deze kengetallen zijn gebaseerd op de jaarrekening 2023 en Programmabegroting 2024- 2027. De cijfers zijn niet geactualiseerd n.a.v. de prognoses in deze Kadernota.

Kengetal	Financiële kengetallen Montferland (%)					
	Rekening 2022	Rekening 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	Begroting 2027
1a Netto schuldquote	62%	54%	80%	81%	93%	92%
1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle vers trekte leningen	53%	45%	77%	73%	83%	82%
2 Solvabiliteitsratio	37%	39%	30%	32%	27%	28%
3 Structurele exploitatieruimte	6,6%	5,6%	0,7%	4,4%	0,6%	0,2%
4 Grondexploitatie	0%	1%	0%	0%	0%	0%
5 Belastingcapaciteit	104%	98%	101%	101%	101%	101%

Voldoende
Matig
Onvoldoende

Hieronder een korte uitleg per kengetal.

[Weerbaarheid: kan de gemeente tegen een stootje?](#)

Netto schuldquote (ongecorrigeerd): De niet gecorrigeerde netto schuldquote geeft het risico voor de gemeente weer als derden niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen. Denk bijvoorbeeld aan een woningcorporatie, die geld heeft geleend bij de gemeente. Hoe lager, hoe beter.

Netto schuldquote (gecorrigeerd): De netto schuldquote geeft aan of de gemeente in staat is de schulden terug te betalen waarvoor zij volledig zelf aan de lat staat. Ook hier geldt: hoe lager, hoe beter.

Solvabiliteit: De mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit wordt berekend op basis van het eigen vermogen en de bezittingen van de gemeente. Hoe hoger, hoe beter.

Grondexploitatie: Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale (geraamde) baten. Hier geldt: hoe lager, hoe minder risicovol.

Wendbaarheid: kan de gemeente zich relatief snel aanpassen aan veranderende omstandigheden?

Hierbij zijn de volgende kengetallen van belang:

Belastingcapaciteit: De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar kan worden opgevangen of ruimte is voor nieuw beleid. Hoe lager hoe beter.

Structurele exploitatieruimte: Dit kengetal geeft aan hoe groot de structurele exploitatieruimte is, door de structurele baten en structurele lasten te vergelijken met de totale baten. Hoe hoger, hoe beter.

De financiële kengetallen dienen in samenhang te worden gezien om onze financiële positie te beoordelen. Onze schuldquote is in 2023 gedaald van 62% naar 54% ten opzichte van 2022. Onze solvabiliteit is ten opzichte van 2022 met 2% verbeterd.

In 2023 vallen vier kengetallen in de categorie voldoende (netto schuldquote, netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen, structurele exploitatieruimte en grondexploitatie) en twee in de categorie matig (solvabiliteit en belastingcapaciteit).

Op basis van de bovenstaande indeling en rekening houdend met de ratio van ons weerstandsvermogen kunnen we de financiële positie van onze gemeente als voldoende kwalificeren.

Financiering

In de begroting 2025 zullen de kapitaallasten (rente- en afschrijvingen) opnieuw worden berekend. Van belang zijn hierbij de volgende aspecten:

- hoe ontwikkelen zich de boekwaarden van de activa en de grondexploitatie?
- zijn er in de periode 2025 – 2028 vaste geldleningen die aflopen en/of moeten er nieuwe geldleningen worden aangetrokken?
- hoe ontwikkelt zich de rente op de kapitaal- en geldmarkt?
- hoe ontwikkelt zich onze reserve- en voorzieningenpositie?

Mutaties op al deze terreinen leiden er toe dat het totaal aan kapitaallasten (circa. € 6,5 miljoen) in positieve of negatieve zin moet worden bijgesteld. Definitief inzicht in al deze aspecten komt aan bod bij het opstellen van de begroting 2025.

Voor de jaren 2024/2025 verwachten we een financieringsbehoefte ad 10-15 miljoen.. Dit heeft te maken met de reeds lopende investeringsprojecten, zoals kosten voor Herinrichting diverse dorpskernen en rioleringsprojecten.

Gelet op de verdere prognose voor de financieringsbehoefte is het de verwachting dat investeringen met betrekking tot IKC 's-Heerenberg een lening noodzakelijk maken in de orde van grootte van € 30 miljoen

Naast dit alles speelt ook nog de opgelopen rente, onder andere door de snel gestegen inflatie, die zorgt voor een relatief hoge rente. Verwacht mag worden dat dit een opwaarts effect heeft op de lasten van de financiering.

Afhankelijk van de feitelijke marktomstandigheden zal dan bekeken worden wat de gewenste financiering is.

Een en ander is echter gebaseerd op de normale economische ontwikkeling. Door de ontwikkelingen als gevolg van de inflatie en de oorlog in Oekraïne is op dit moment nog moeilijk te zeggen wat de verdere ontwikkelingen zullen zijn.

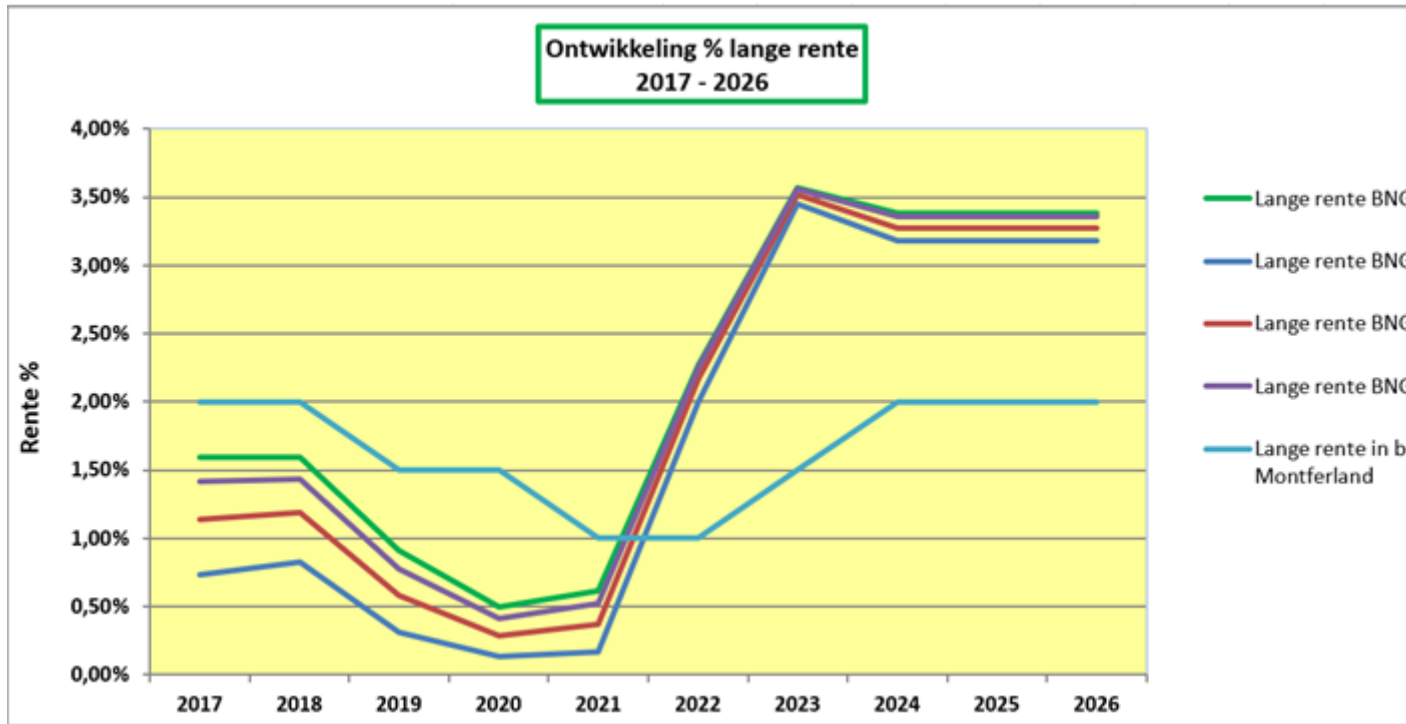
Zo mogelijk zullen we de ontwikkelingen in de begroting 2025 verwerken.

Solvabiliteit

De mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit wordt berekend op basis van het eigen vermogen en de bezittingen van de gemeente. Hoe hoger, hoe beter. Met een solvabiliteitsratio van 33% in 2021, 37% in 2022 en 39% in 2023 is de trend positief maar is nog wel verdere aandacht nodig aangezien het in de categorie 'matig' valt (20%-50%).

Renteontwikkeling

Bij de geldmarktrente is de rente door diverse renteverhogingen van de ECB sterk gestegen. Was de rente in 2022 nog tussen 0 en 1%. In 2023 was de rente onder de 3%. De rente lijkt zich voor de komende jaren te stabiliseren voor de lange termijn tussen de 3,0 en 3,5%. Financiering Kort geld ligt rond de 4%.

Uitgangspunten (meerjaren)begroting 2025-2028

a. Algemeen

Bij de samenstelling van de begroting 2025 wordt rekening gehouden met het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV).
De basis voor de begroting is het bestaande beleid conform de vastgestelde begroting 2024 plus de begrotingswijzigingen in 2024 tot en met de raadsvergadering van 4 juli 2024.

b. Tijdpad bestuurlijke behandeling

Bij het bestuurlijk behandel- en besluitvormingstraject is voornamelijk het volgende schema van toepassing:

Actie	Datum
Verzending	26 september 2024
Begrotingsmarkt (beeldvorming)	7 september 2024
Oordeelsvormende raad	7 oktober 2024
Vaststellen begroting	14 november 2024
Toezenden begroting GS	14 november 2024

c. Gemeentelijke belastingen

Aangaande de gemeentelijke belastingen hanteren we het volgende principe:
"De lokale belastingen en de OZB moeten zo min mogelijk verhoogd worden waarbij het verhogen van deze belastingen als laatste maatregel gezien moet worden."

Met inachtneming van dit gestelde hanteren we bij het opstellen van de ramingen de volgende uitgangspunten:

- 100% kostendekkendheid rioolheffing conform het vastgestelde Gemeentelijk RioleringsPlan;
- 100% kostendekkendheid afvalstoffenheffing;
- Jaarlijks mag de OZB voor woningen en niet-woningen met maximaal de inflatie worden verhoogd. Alleen in uitzonderlijke gevallen kan hiervan worden afgeweken.
- Toeristenbelasting; geen verhoging van de toeristenbelasting, tenzij daar aanwijsbaar nieuwe toeristische investeringen tegenover staan. Het tarief voor de toeristenbelasting voor 2024 handhaven op € 1,25;
- Voor de tarieven, welke niet van rijkswege worden vastgesteld, geldt dat ze met het prijsindexcijfer "Prijs materiele overheidsconsumptie" (IMOC) uit de meicirculaire 2024 verhoogd worden, tenzij wetgeving of bestaand beleid anders luidt. De prognose voor 2025 bedraagt 2,2% (bron: CPB feb 2024).

d. Prijsstijgingen levering goederen en diensten

Exploitatiebudgetten

- De diverse ramingen voor de levering van goederen en diensten worden aangepast aan het gestegen prijspeil. Hierbij wordt uitgegaan van het indexcijfer "Prijs overheidsconsumptie, netto materieel" (IMOC) uit de meicirculaire 2024.
Op basis van het CPB feb 2024 bedraagt de prognose voor 2025 2,2%.
- Voor de jaren 2026-2028 wordt uitgegaan van een prijsmutatie van 0% ten opzichte van 2025. De reden hiervoor is dat we meerjarig in constante prijzen ramen.

Investeringskredieten

- (Restant)kredieten / projecten groter dan € 1.000.000 alsmede de kredieten voor de grondexploitatie worden jaarlijks geïndexeerd;
- Als basis voor de indexering geldt het indexcijfer "Prijs bruto overheidsinvesteringen"(IBOI). Dit cijfer wordt jaarlijks gepubliceerd in de meicirculaire. Op basis van het CPB feb 2024 bedraagt

de prognose voor 2025 2,0%;

- In een aantal gevallen is er een betere, branche specifieke, index beschikbaar c.q. zijn er nadere afspraken gemaakt voor een bepaalde investering. Dit geldt bijvoorbeeld bij de grondexploitatie. Daarbij wordt gewerkt met specifieke indexen van het Bureau Documentatie Bouwwezen (BDB).

e. Personele kosten

Formatie

- In de staat van personele sterkte zal uitgegaan worden van de toegestane formatie overeenkomstig de formatiebegroting;
- Daar waar inmiddels aanvullende besluitvorming heeft plaatsgevonden, zal hiermee rekening gehouden worden.

Loonkosten

- De formatiebegroting wordt opgesteld op het maximum van het betreffende functieniveau op basis van de meest recent vastgestelde cao;
- De huidige cao heeft een looptijd tot en met 31 maart 2025. Aan de hand van het indexcijfer "Prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers" ramen we de loonkostenstijging 2025 op 4,4% (bron: CPB feb 2024). Dit definitieve indexcijfer zal in de meicirculaire 2024 worden gepubliceerd.

Inhuur derden

- De ervaring leert dat jaarlijks – onder andere wegens vacatures, overgangstijd bij personeelwisselingen – er een onderbesteding is ten opzichte van de raming. Van deze onderbesteding wordt 2% beschikbaar gesteld voor de inhuur van extern personeel. Dit budget wordt toegevoegd aan de reguliere raming inhuur derden voor vervanging wegens ziekte en tijdelijke personele tekorten (2% de loonsom). In totaal is hiermee 4% van de loonsom aan inhuurbudget beschikbaar.

Opleidingskosten

- De raming voor de kosten van opleiding bedraagt 1,5% van de loonsom.

f. Bijdragen aan samenwerkingsverbanden en subsidies

De raming van de bijdrage aan gemeenschappelijke regelingen en gesubsidieerde instellingen wordt gebaseerd op de door de instituten/instellingen te overleggen begroting 2025.

De (budget)subsidies worden aangepast op basis van de uitgangspunten zoals vastgelegd in de subsidieverordening.

In de Nota "Harmonisering budgetsubsidies" is de wijze van indexering bepaald, namelijk aan de hand van het samengesteld gewogen gemiddelde van de volgende indexcijfers:

- "Prijs overheidsconsumptie, netto materieel" (IMOC); weging 1/3 deel;
- "Prijs overheidsconsumptie, beloning werknemers"; weging 2/3 deel.

Op voorhand gaan we er van uit dat de budgetsubsidies 2025 worden aangepast met 3,67% (bron: CPB feb 2024).

Dit indexcijfer zal naar aanleiding van meicirculaire 2024 definitief worden bepaald.

g. Wetswijzigingen

Daar waar sprake is van wetswijzigingen, ander beleid van hogere overheden, worden de lasten en baten van deze wijzigingen zo goed als mogelijk ingeschat. Uiteraard zijn er dan geen historische gegevens beschikbaar.

h. Autonome ontwikkelingen

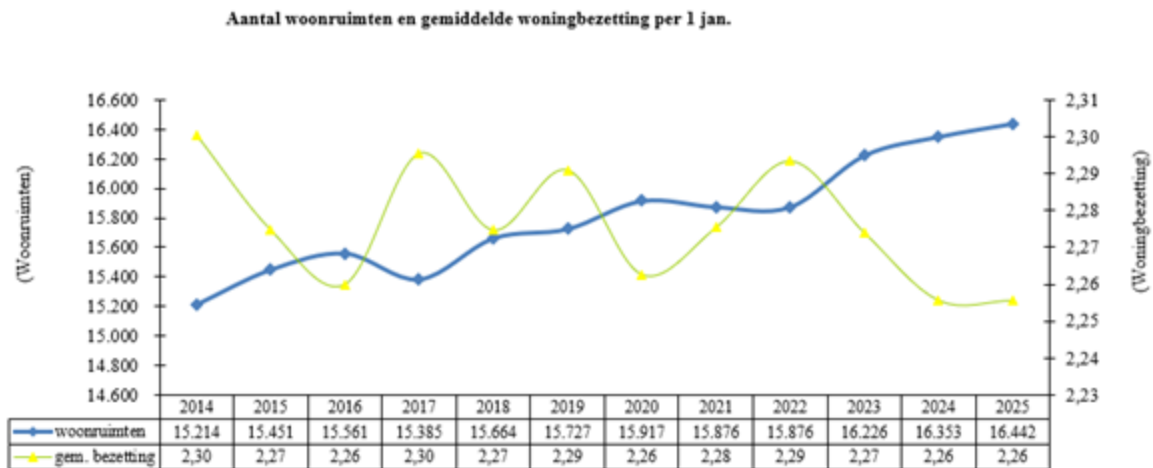
Deze ontwikkelingen kenmerken zich vooral in het wijzigen van aantallen waar we als gemeente, uitgaande van het bestaande beleid, geen invloed op hebben. Ook kunnen zich dergelijke ontwikkelingen voordoen door in het verleden aangegane contracten of vanuit de samenwerkingsverbanden.

Voorbeelden hiervan zijn: aantal inwoners, aantal woningen, aantal bijstandsontvangers, contracten, aantal bouwvergunningen, aantal huwelijken, enz.

Uiteraard zijn de aantallen per 1 januari 2025 niet hard; een reële inschatting is echter noodzakelijk.

Op basis van inschatting wordt uitgegaan van de volgende gegevens:

- aantal inwoners
1-1-2024 36.886
1-1-2025 e.v. 37.087
- aantal woonruimten
1-1-2024 16.353
1-1-2025 e.v. 16.442

De aantallen voor 2025 en volgende jaren zijn constant gehouden. Ook bij de berekening van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds wordt hier van uitgegaan. Uitgangspunt is namelijk dat een eventuele toename van inwoner- en woonruimte aantallen weliswaar leidt tot meeruitgaven, maar deze worden vervolgens gecompenseerd door een hogere Algemene uitkering. Voor een eventuele afname geldt hetzelfde.

i. Kapitaallasten (rente en afschrijving)

Staat van activa

- In de staat van activa worden alle investeringen opgenomen waartoe besloten is t/m de raadsvergadering van juli 2024. Voor de vervangingsinvesteringen 2025 – 2028 worden in de staat C ramingen opgenomen o.b.v. bedrijfseconomische levensduur. Bij daadwerkelijke vervanging wordt echter ook de technische noodzaak beoordeeld;
- Bij de vervangingsinvesteringen geldt hierbij dat de volledige kapitaallasten worden opgenomen in het jaar na ingebruikname van de investering (dus de kapitaallasten van een in gebruik genomen vervangingsinvestering in 2025 wordt in 2026 in de begroting opgenomen);
- Voor de berekening van de kapitaallasten 2025 wordt ervan uitgegaan dat al deze investeringen volledig voltooid zijn (en betaald) per 1 januari 2025. Dit houdt in dat in de begroting 2025 bij de diverse producten de volledige kapitaallasten worden opgenomen.

Nieuwe investeringen

- De nieuwe investeringen 2025 – 2028 maken deel uit van het besluitvormingsproces. Bij honorering zal er in de begroting een raming voor kapitaallasten en de eventuele exploitatielasten worden opgenomen;
- Ook hierbij geldt dat de kapitaallasten optreden in het jaar na de ingebruikname van de investering (dus de kapitaallasten van een in gebruik genomen investering in 2025 wordt in 2026 in de begroting opgenomen).

j. Rentepercentages

Hierna gaan we in op de werkwijze die we hanteren omtrent de rentepercentages.

Onderwerp (kaderstellend) bestuurlijk besluit	Werkwijze gemeente Montferland
I. Wordt bespaarde rente over de eigen (interne) financieringsmiddelen berekend?	Nee
II. Welke methode en percentage worden gehanteerd?	N.v.t.
III. Wordt rente aan de eigen (interne) financieringsmiddelen toegevoegd?	Op grond van het BBV mag aan voorzieningen geen rente worden toegevoegd. Deze lijn wordt door de BBV ook geadviseerd voor de reserves. Ingaande 2019 volgen wij deze lijn, maar maken we een uitzondering voor de reserves : <ul style="list-style-type: none"> • Onderwijshuisvesting; • Sportcomplex Montferland • Centrumplan Didam Aan deze bestemmingsreserves wordt toegerekend het inflatiepercentage "prijs nationale bestedingen"

Onderwerp (kaderstellend) bestuurlijk besluit	Werkwijze gemeente Montferland
	(afgerond op 0,5 naar beneden). Voor 2025 hanteren wij 2,5% (bron CEP 2024).
IV. Wordt een omslagrente berekend om de rente aan producten toe te rekenen?	Ja.
V. Welk percentage wordt gekozen (marktrente, gemiddelde vermogenskostenvoet, gemiddelde rentevoet over geleend geld of gedifferentieerde rentepercentages?)	<p><i>Nieuwe activa</i> Voor de calculatie van de rentelast van nieuwe investeringen wordt uitgegaan van het rentepercentage van nieuw aan te trekken vaste geldleningen, zijnde 2%.</p> <p><i>Bestaande activa</i> De activa i.v.m. de doorverstrekking van een tweetal leningen t.b.v. de woningbouw worden verrekend tegen het percentage van de lening. Voor de overige activa wordt uitgegaan van een toerekening van de rentelast op basis van een gemiddeld percentage van 2,0%. Dit komt overeen met de verwachte omslagrente (totale rente minus doorbelasting aan grondexploitatie en investeringen afgezet tegen totaal aan activa), afgerond naar boven op 0,5%.</p>
VI. Wordt een omslagrente berekend om de rente aan grondexploitaties toe te rekenen?	Wij berekenen geen omslagrente voor toerekening aan de grondexploitaties.
VII. Welk rentepercentage wordt hierbij gekozen (marktrente, gemiddelde vermogenskostenvoet, gemiddelde rentevoet) over geleend geld en eigen (interne) financieringsmiddelen of gedifferentieerde rentepercentages?	Er wordt gekozen voor een rente van, naar verwachting, 1,435%

Financieringslasten

We gaan uit van de volgende percentages bij de berekening van de rentelasten:

Soort Rente	Perc.	Toelichting
Rente over het financieringstekort tot aan de kasgeldlimiet	4,05	Tekort zal worden gefinancierd met korte financieringsmiddelen (m.n. rekening-courant; daggeld; kasgeld)
Rente op te nemen vaste geldlening	2,0	Op basis van gewogen gemiddelde rente BNG 2017-2026 (vanaf 2025 extrapolatie)
Rentelast over het eigen en vreemd vermogen (reserves en voorzieningen)	2,0	Gelijk aan de raming voor de rentelast van een vaste geldlening
Rendement over uitgezette financieringsmiddelen	1,435 0,0	<ul style="list-style-type: none"> Betreffende de financiering van de grondexploitatie cf. uitgangspunten BBV/Vpb; Overige uit te zetten middelen

Een geraamd financieringstekort zal worden opgevangen door het opnemen van een raming voor kort geld (tot de kasgeldlimiet) en voor de rest door het opnemen van een raming voor de rentelast van een vaste geldlening.

k. Algemene uitkering

De raming van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds wordt gebaseerd op de meicirculaire 2024 van het Ministerie van BZK. Bij de raming voor de hoeveelheden wordt o.a. uitgegaan van de hiervoor genoemde aantallen woningen en inwoners.

Bij de berekeningen van de meerjarige ontwikkelingen van de Algemene uitkering 2025 – 2028 gaan wij uit van constante prijzen, dus het verwachte loon- en prijsniveau 2025.

l. Raming Onvoorzien

Onvoorziene uitgaven

Vanuit BBV wordt voorgeschreven om een post op te nemen voor onvoorziene uitgaven. De hoogte van de raming voor onvoorzien is niet wettelijk voorgeschreven. De raming bedraagt € 10.000 op de hiervoor beschikbare kostenplaats 'Onvoorzien'.

m. Overhead

De directe loonkosten worden verdeeld op basis van ervaringscijfers.

De overhead wordt niet verdeeld, maar cf. BBV verzameld in het overzicht "kosten overhead".

Er zijn twee uitzonderingen m.b.t. de overhead opgenomen in de regelgeving namelijk:

- aan lokale heffingen en leges kan fictief een aandeel in de kosten van overhead opgenomen worden (extra comptabel), en
- aan de grondexploitatie, investeringen en projecten met een subsidiebijdrage/bijdrage van derden kan een aandeel in de overheadkosten toegerekend worden (intra-comptabel).

In de financiële verordening 2023 is vastgelegd dat de kosten van de overhead volledig worden omgeslagen naar lokale heffingen, grondexploitatie en investeringen naar rato van de personeelslasten en kosten van inhuur van het(de) bij de lokale heffing, grondexploitatie en investeringen betrokken taakveld(en) en de totale personeelslasten en kosten van inhuur van alle taakvelden

Besluit tot vaststelling kadernota

Raadsbesluit

Onderwerp: Kadernota 2025 t.b.v. de begroting 2025 en de meerjarenraming 2026 - 2028

De raad van de gemeente Montferland;

BESLUIT:

- De Kadernota 2025 vast te stellen en deze te hanteren als uitgangspunt voor de door het college op te stellen ontwerpbegroting 2025 en de meerjarenraming 2026–2028;
- Nieuw beleid 2025 - 2028 zoals verwoord op pagina 12 van de kadernota mee te nemen in de voorbereidingen van de Programmabegroting 2025–2028;
- Ingaande de Programmabegroting 2025-2028 de nieuwe programma-indeling te hanteren zoals weergegeven op pagina 46.

's-Heerenberg, 27 juni 2024

De raad van de gemeente Montferland,
De griffier,

De voorzitter,

A. Meijer

H.H. de Vries

Bijlagen

Bijgesteld overzicht Raadsakkoord

Programma	2024	2025	2026	2027	ser / Inc	Toelichting
1. Relatie inwoners en bestuur	€ 167.000	€ 167.000			incidenteel	Verduideliken formele toevoering op het gebied van burgerparticipatie en NIKW. Nieuwe vormen van participatie, zoals uitbreiding digitale participatie, burgerbeleid en innovatieve werkvormen zullen ontwikkeld worden.
	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	€ 15.000	structureel	Structureel flexibel budget ter ondersteuning van overkoepelende initiatieven binnen de gemeente. Thema's waarvan budget gespendeerd zal gaan worden zijn communicatie, participatie en dienstverlening.
2. Ruimtelijke Ontwikkeling	€ 75.000	€ 75.000	€ 50.000	€ 50.000	incidenteel	Om te borgen meer mogelijkheden te bieden op de woningmarkt in het van belang dat ouderen doornemen. Dit kan via levensloopbestendig maken van woningen, verhuurcontract, etc.
	€ 80.000				incidenteel	voor een prettige leefomgeving is goede mobiliteit van wettelijk belang. Het opstellen van een hernoed, actualiseren inbreng al verduurzamen en vernieuwen c.q. mobiliteitsplan, inclusief uitvoering en draagvlak, is hiervoor noodzakelijk.
	€ 50.000	€ 100.000			incidenteel	Klimaatadaptatie en biodiversiteit nemen een steeds belangrijkere rol in bij de (her)inrichting van de openbare ruimte / leefomgeving. De kosten hiervan zijn niet direct terug te betalen zijn, wel te bezuinigen op een gezonde leefomgeving (op termijn) bijdragen aan het welzijn van inwoners en het besparen van zorgkosten. Voornamelijk de bestaande woonomgeving/wijken is hiervoor een slag te maken.
	€ 82.000	€ 82.000	€ 82.000	€ 82.000	structureel	Om woningbouw voortvarend te kunnen faciliteren is structureel behoud van de tijdelijke extra formele plaatsvervangingsruimte noodzakelijk.
3. Welzijn en leefomgeving						
4. Economie en Toekomst	€ 30.000				incidenteel	Overeenkomst met lokale ondernemers.
	€ 50.000				incidenteel	De Economische Visie uit 2018 moet geactualiseerd worden en kijken waar nieuwe accenten op het gebied van economisch beleid komen te liggen.
	€ 25.000				incidenteel	Budget voor het schrijven en uitvoeren van een plan van aanpak tot het verbeteren van de leefomgeving in de gemeente.
5. Gezondheid en bevordering gezonde leefstijl		€ 50.000	€ 75.000		incidenteel	Versterken preventief aanbod (vanaf 2027 1% van het maximaal budget van € 12,5 miljoen). Bevestiging naar preventieforganelen (in samenwerking met sociale teams jeugd/wmo).
				€ 125.000	structureel	Versterken preventief aanbod (vanaf 2027 1% van het maximaal budget van € 12,5 miljoen). Bevestiging naar preventieforganelen (in samenwerking met sociale teams jeugd/wmo).
		€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	structureel	Formele uitbreiding van de sociale teams jeugd/wmo.
	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	€ 25.000	structureel	Stimuleren van verspreiden aanbod mentale gezondheid.
6. Jeugd, onderwijs en cultuur	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	structureel	Formele uitbreiding aangevuld functie draagvlak wmo.
		€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	structureel	Probleemgevoelige complexe problematiek ten behoeve van loopopdrachtverlening.
	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	€ 30.000	structureel	Beleidsdiversiteit en inclusie: budget uitvoering.
	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	€ 40.000	structureel	Beleidsdiversiteit en inclusie: formele uitbreiding.
	€ 70.000	€ 70.000	€ 70.000	€ 70.000	structureel	Beleidsdiversiteit en inclusie: wmo/jeugd/wmo naar de niet Wmo scholen: structureel € 70.000 per jaar voor 7 scholen
	€ 150.000	€ 150.000			incidenteel	Incidenteel: middelen voor maximaal 60 kinderen die toegang krijgen tot een vorm van BSO. Betreft een pilot waarbij we het effect na 2 jaar willen meten.
	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	€ 60.000	structureel	Uitbreiding voorliggende voorlichting en sociale Huidgroep, samenwerkingsverbanden en uitbreiding Buro Huis.
7. Maatschappelijke ondersteuning en veiligheid	€ 30.000				incidenteel	Incidenteel: middelen aangaande tijdlijn in huur ten behoeve van veiligheid en handhaving.
	€ 25.000				incidenteel	Budget aangaande inhuur capaciteit formele vergunning en handhaving (soak)/juridisch medewerkers etc. tov uitvoering Wet goed vermaatschappelijk.
				€ 50.000	structureel	Uitbreiding / middelen zodat de doelgroep weet geactiveerd wordt. Tegenwoordig en overleef door middel van sport/Welcom.
	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000		incidenteel	In het kader van het project beleid huisvesting arbeidsmigranten komt er een voorstel voor de wijze waarop de huisvesting van arbeidsmigranten in Montferland wordt aangepakt en ook wordt gehandhaafd op overlevingsdoelstellingen. Voorloper wordt uitgegaan van een pilot van 3 jaar, waar jaarlijks een budget van € 300.000 voor wordt gepland.
	€ 50.000				incidenteel	Herontwikkeling sociale domein: Betreft een inbrengformule met als doel een nieuwe visie in afstemming met inwoners en ketenpartners.
		€ 100.000			incidenteel	Herontwikkeling sociale domein: Uitbreiding van de visie welke naar voraan een structureel effect heeft van € 200.000 vanaf 2025.
		€ 10.000		€ 10.000	incidenteel	Aangevuld huiselijk geweld: € 10.000 voor scholing, omvattend bijeenkomsten en campagnes als Orange the World
8. Werk en Inkomens	€ 75.000	€ 75.000			incidenteel	€ 150.000 groot formele sociale zaken (toename uitbreiding stand/aantal inburgeraars). Vanaf 2026 evaluatie en mogelijk vervolg gebieden.

Totaal per jaar	€ 1.459.000	€ 1.459.000	€ 857.000	€ 667.000
Totaal per jaar (STR)	€ 392.000	€ 432.000	€ 432.000	€ 607.000
Totaal per jaar (INC)	€ 1.067.000	€ 1.027.000	€ 425.000	€ 60.000

Nieuwe programma-indeling

Programma nieuw	Subprogramma nieuw
1. Samenleving en Bestuur	Burgerzaken
	Contact samenleving
	Bestuur
	Openbare orde en veiligheid
2. Ruimte	Ruimtelijke ordening
	Wonen en bouwen
	Duurzaamheid
	Cultureel erfgoed
	Grondexploitatie
	Afval, riolering en milieubeheer
	Groen
	Verkeer en vervoer
	Economie
	Toerisme
3. Sociaal	Jeugd
	Onderwijs
	Cultuur
	Sport
	Volksgesondheid
	Maatschappelijke ondersteuning
	Werk en inkomen
	Minimabeleid en schuldhulpverlening
	Nieuwkomers
Algemene dekkingsmiddelen	Belastingen
	Algemene uitkering
	Dividend
	Financiering
	Overige algemene dekkingsmiddelen
Overhead	Alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces
Vennootschapsbelasting	Het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting